

SSAD

Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi

ISSN 2587-2621

Volume 9 Issue 3, November 2025

sisaddergi@gmail.com

Makale Türü/Article Type: Derleme/Review

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 20.06.2025

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 13.10.2025

DOI: 10.30692/sisad.1719492

RUS YAYILMACILIĞI VE PUTİN DÖNEMİ GÜVENLİK ALGISINA SİRAYETİ*

Russian Expansionism and its Impact on Security Perceptions under Putin

Ahmet ÖZKAN

Öğr. Gör. Dr.

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Adalet Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü

ORCID ID: 0000-0001-9716-2687

ozkan.a@hbv.edu.tr

Atf/Citation: Ahmet Özkan (2025). “Rus Yayılmacılığı ve Putin Dönemi Güvenlik Algısına Sirayeti”, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.3 November 2025 s.501-520.

Öz: Dünya üzerindeki her devlet birbirinden farklı tarihsel tecrübeye ve medeniyet algılamasına sahiptir. Kimi devletler bu medeniyet birikimini geleceğe taşıma gayreti gösterirken kimi devletler ise tarihsel geleneklerinden ayrışarak kendisine yeni bir rota belirleme gayreti içerisinde girmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan Rusya Federasyonu açısından bu konu değerlendirildiğinde medeniyet tasavvuruna ve dünya okuması kapsamında geçmişten bugüne istikrarlı bir şekilde yayılmacı bir güvenlik konseptiyle hareket ettiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Rusların bu yayılmacı güvenlik konsepti zaman zaman akamete uğrasa da 2001 yılında iktidara gelen Putin’le birlikte yeniden canlanmış ve tarihte önemli kırılma noktalarına şahitlik edecek bir boyuta erişmiştir. Çeçenistan Savaşıyla birlikte edindiği popülarite Putin’e devlet başkanlığı yolunu açmış, devlet başkanı olduktan sonra ise Rusya’yı yeniden büyük bir güç yapma yolunda politikalar tayin etmiştir. Büyük güç olma yolunda yayılmacı güvenlik konseptini yeniden canlandıran Putin, yakın çevre doktrini çerçevesinde 2008 yılında Gürcistan’a müdahale etmiş, 2010 yılında baş gösteren Arap Baharı ile birlikte Suriye’de askeri üsler kurmuş, 2014 yılında Kırım’ı işgal ve ilhak etmiş, 2022 yılının Şubat ayında ise Ukrayna’ya savaş açmıştır. Nitekim yaşanan tüm bu gelişmeler Rus yayılmacılığının Putin dönemi güvenlik algısına sirayetini birer örnek mahiyetinde olup, çalışma kapsamında değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Rus Yayılmacılığı, Putin Dönemi, Güvenlik Algılamaları.

Abstract: Every state in the world has a unique historical background and perception of civilisation. While some states strive to carry this accumulated civilisation into the future, others seek to forge a new path by departing from their historical traditions. When this issue is considered in relation to the Russian Federation, which is the focus of the study, it becomes clear that it has consistently pursued an expansionist security policy from the past to the present within the context of its civilisational vision and worldview. Although this concept was disrupted from time to time, it was

* İlgili çalışma yazarın 2022 yılında İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde sunduğu “Türkiye ve Rusya’nın Dış Politikadaki Güvenlik Yaklaşımlarının Sosyo-Politik Mukayesesi (2000-2021)” isimli doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

revitalised under Putin, who came to power in 2001, reaching a point in history marked by significant turning points. His popularity following the Chechnya War paved the way for his presidency, and since becoming president, he has pursued policies aimed at making Russia a great power again. In pursuit of this goal, Putin intervened in Georgia in 2008 under the near abroad doctrine, established military bases in Syria during the Arab Spring in 2010, invaded and annexed Crimea in 2014, and declared war on Ukraine in February 2022. These developments are all examples of Russian expansionism spilling over into the security perception of the Putin era, and will be evaluated within the scope of the study.

Keywords: Russian Expansionism, Putin Era, Security Perceptions.

GİRİŞ

Tarihsel geçmişi ve köklü devlet geleneğiyle Rusya üzerinde durulması gereken bir ülke olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle yayılmacı bir anlayışla dış politikasını geliştiren Çarlık Rusya'sından günümüz Rusya Federasyonu'na kadar olan zaman dilimi her dönemiyle ele alınması gereken bir öneme sahiptir. Ancak çalışmamızın odak noktası kapsamında Putin dönemi üzerinde daha fazla durulması bir gerekliliktir. Ancak kısaca tarihsel süreç ele alınacak olursa 1547 yılında kurulan Rus Çarlığı ile birlikte yayılmacı anlayışı bariz bir şekilde ortaya koyan Rus politikaları ivme kazanmıştır. Bu politikalarla yönelimini belirleyen Rus Çarlığı 1721 yılında Rus İmparatorluğu'na evrilerek hayatını devam ettirmiş ve bu devlet geleneği 1917 Ekim Devrimi'yle son bulmuştur. 1922 yılında ise yeni bir oluşum SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) kurulmuştur. Hem Çarlık Rusya'sı hem de Rus İmparatorluğu 'yayılmacı politikalar' temelinde siyasetini inşa etmiştir.

Yayılmacı politikayla devletin sürekliliğini sağlamaya çalışan Sovyet Rusya, bu iştiyakını Soğuk Savaş Döneminde de devam ettirmeye çalışmıştır. Kurduğu paktlarla ve birlikliliklerle bunu sağlamaya gayret gösterse de Sovyet Rusya'nın dağılması, dağılan birlikle beraber yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkması ve akabinde patlak veren Çeçenistan Savaşı Rusların yayılmacı politikalarını akamete uğratan gelişmeler olmuştur. Ancak Çeçenistan Savaşı ile birlikte yıldızı parlayan ve popülerlik kazanmaya başlayan Putin'in iktidara gelmesi ve Rusya'nın tarihsel kodlarına geri dönme nosyonunu hayata geçirme azmi pek çok savaşın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Özellikle 2008 yılındaki Gürcistan Savaşı, Rusya'nın Suriye'de ve Libya'da varlık göstermesi, 2014 yılında Kırım'ın işgali ve ilhakı, yine Donbass'ta başlayan ayrılıkçı hareketlerin devamında 2022 yılının Şubat ayınca resmi olarak başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı bu yayılmacı politikaların en belirgin örnekleri olarak ön plana çıkmıştır.

Nitekim bu aşamada tespit ettiğimiz üzere Rus yayılmacılığı, Putin dönemine olduğu gibi sirayet etmiştir. Bu kapsamda çalışmanın araştırma sorusu Rus yayılmacılığının Putin dönemine sirayetinin neden, nasıl ve ne şekilde tezahür ettiği? Tezahür eden bu gerçeklik kendisini neoklasik realist yaklaşımla göstermiştir. Özetle bu çalışmanın hipotezi, Putin Rusya'sının güvenlik mimarisini imparatorluğu canlandırma ve tekrar büyük devlet (velikaya derjava) olma konseptiyle dizayn ettiği ve toprak ilhakına varan yayılmacı politikaları hayata geçirdiğidir. Bu kapsamda; uluslararası sistem içerisinde iç dinamiklerin de etkisiyle tarihsel sürekliliğin sağlandığı, bunun sağlanmasında da Putin'in lider odaklı ve sert profilinin etkisi olduğu açıkça görülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın vücuda gelme aşamasında gerekli literatür taramaları yapılmış olup, alandaki boşluğu doldurucu bir yaklaşımla inşa edilmiştir. Zira Rus Yayılmacılığının Sistemleşme Süreci (Akamaz, 2014), Rusya'nın Türkistan'da Yayılma Siyasetinin İlk Adımı Kazak Küçük Cüz Hanlığını İşgali (Dinç, 2021), Putin Dönemi Rus Dış Politikası ve Ukrayna: Mackinder'in Kalbi Kalgâh (Babahanoğlu, 2023) ve Kafkas Hattı'nda Kurulan Stratejik Rus Kentleri (Türk, 2025) makaleleri başta olmak üzere bu konuya ilişkin pek çok yazı ve analiz kaleme alınmıştır. Bu çalışmaların hepsi birbirinden kıymetli olup literatüre önemli katkılar sunmaktadır. Ancak bu analizlerden farklı olarak çalışmanın literatüre katkısı, literatürdeki çalışmaları genel olarak çerçevelemesi ve 2000 yılından sonraki Putin Rusya'sının izlemiş olduğu yayılmacı güvenlik mimarisine odaklanmasıdır.

Netice itibariyle çalışmamızın kapsamı; Çarlık Rusya'sından Sovyet Rusya'sına yayılmacı politikaların tarihsel serencamını irdelemek, Rus yayılmacılığını şekillendiren güvenlik paradigmaları tespit etmek ve Putin Döneminde Rusya'da bariz bir şekilde ortaya çıkan güvenlik değişimini analiz etmektir. Bu bağlamda çalışmamızın ana hedefi içerisinde bulunduğumuz zaman diliminde Rusya'nın küre siyasetince izlemiş olduğu dış politikayı ve bu kapsamda hayata geçirmiş olduğu güvenlik yönelimlerini bariz bir şekilde ortaya koymaktır.

Çarlık Rusya'sından Sovyet Rusya'sına Yayılmacı Politikanın Tarihsel Serüveni

Çarlık Rusya'sı

Çarlık Rusya'sının yayılmacı siyasetinin temellerine bakıldığında 1530 yılında dünyaya gelen ve 17 yaşına geldiğinde tahta çıkan (Güngör, 2010, s. 71) İvan IV. Vasiliyeviç (Иван Васильевич) nam-ı diğer Korkunç İvan'ın 1552 yılında Kazan Hanlığı'nı istila etmesi, binlerce insanın dini değerlerinden ötürü sürgüne ve ölüme mahkûm edilmesi günümüz Rusya'sının da devam ettirdiği yayılmacı anlayışın temellerini oluşturmaktadır. Rus coğrafyasında güvenlik anlayışı sadece devlet ve devleti yöneten hanedanla sınırlıdır. Dolayısıyla devletin ve devleti yöneten aktörlerin mutlak güvenliğinin temini için devlet sınırlarını mütemadiyen genişletmek zorundadır. Zira, Çarlık Rusya'sı açısından mütemadiyen genişleyen toprakların varlığı ve buna bağlı olarak etki alanının büyümesi Ruslar açısından bu bölgelere yakın olan bölgelerin de sisteme dahil edilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. İşte bu gereklilik ve var olan durum bizatihi yayılmacı anlayışın dinamiği olarak görülmektedir. Rusların izlediği yayılmacı politikanın güvenliğe ek olarak farklı dinamikleri de –siyasi, ekonomik (ticari), kültürel, dinsel, ideolojik- içerisinde bulundurduğu muhakkaktır (Öztürk, 2019, s. 1100-1104). Ruslar açısından tarımın ve sanayinin o dönem için gelişme göstermesi yeni arazi ihtiyacı ve daha fazla emek gücü anlamına gelmiştir. Bu gereksinimlerin karşılanma ihtiyacı aynı zamanda yayılma iştiyakına katkı sağlayan bir husus olarak görülmüştür. Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir ki güvenliği ideolojik temeller üzerine oturtulan bir devlet yapısında çevre bölgelerin de –yakın çevre- aynı ideolojiye dayanan bir yönetim anlayışını benimsemesi kaçınılmaz görünen bir ihtiyaçtır. Aynı şekilde Ruslar açısından ideolojinin yanında dinin kullanımı ve izlediği göç politikaları da kendi güvenliği açısından kullandığı araçlardır. Örneğin, Batı'nın ve Doğu'nun önemli bir kavuşma noktası olan Kafkasya'nın Rusların hâkimiyeti altına girmesi bu çerçevede nitelendirilebilir. Zira 1800'li yılların başında Rus-İran ve Osmanlı-Rus savaşlarının sonucunda bölgeyi topraklarına katan Rusya, Kafkasya'yı tamamen kendine bağlamak ve güvenliğini sağlamak için Hristiyanlaştırma politikası yürütmüştür. Bu politikaların başarıya ulaşması için pek çok dini komisyon ve cemiyet kurmuştur. Bunun yanı sıra bölgenin tamamen kontrol altında tutulması için ciddi bir göç siyaseti izlemiştir (Memmedli, 2017, s. 441-442).

Burada izlenen politikalarda ve yönelimlerde temel mantık, kendi güvenliğini sağlamanın çevrede güvensizlik yaratan ve farklılık oluşturan unsurları minimize etmek fikriyle doğrudan bağlantılı oluşudur. Kuşkusuz bu yayılmacı politikaların izlenmesi topluma ve toplumsal dinamiklere bakışla da doğrudan bağlantılıdır. Devletin aşırı merkezileştiği ve totaliter yaklaşımların hâkim hale geldiği devlet yönetimlerinde bireylerin farklılıkları ve özgün bireysel alan oluşumları kesinlikle dikkate alınmamakta, birbirinin aynısı olarak görülen bireylerin kolektif bir kategori içerisinde değerlendirildiği görülmektedir. Rusya için bu yaklaşım son Moskova Knezi ve ilk Rus Çarı IV. Ivan döneminden bugüne uzanan Ruslaştırma (Russification) politikalarıyla da doğrudan ilintilidir. Zira Çarlığın bünyesinde yaşayan ve Rus olmayan toplumlar başta olmak üzere hâkimiyet kurmak istediği alanlarda izlediği adımlarla varlığı görünür hale gelen Ruslaştırma politikası, muhtevası gereği etnik ulusları kültürel ve dini asimilasyona tabi tutmak üzerine inşa edilmiştir. Bu yönelimin -Ruslaştırma- resmi olarak devlet politikası haline dönüşmesi ise 1863 yılında ortaya çıkan Polonya İsyanyı ile birlikte başlamıştır (Öztürk, 2019, s. 1098-1100). Nitekim totaliter ve otoriter rejimlerin temel birey algısını özetleyen bu yaklaşım, bireylerin özgürlük alanlarıyla güvenlik arasında bir korelasyon kurmazlar. Hatta bireylerin özgürlük alanlarının

genişlemesi otoriter rejimler için bir tehdit anlamını da içinde barındırmaktadır. Esasen bu durum her ne kadar ülke içerisinde güvenlik ve istikrarı sağlamış gibi görünse de asıl olan bu değildir.

Sovyet Rusya'sı

Sovyet Rusya'sının güvenlik konsepti ise William Bullit'in "Le Destin du Monte" (1948) eserinde, dünyada komünizmi hâkim kılmak için verilen mücadele olarak ortaya koyduğu anlayış olmuştur. Komünizmi hâkim kılmak için verilecek mücadeleden hiçbir milletin ve memleketin kaçamayacağı dile getirilmiştir. Bunu yaparken ise sıcak denizlere inme hedefini, iktisadi durumunu iyileştirme gayretini ve boğazlara hâkim olma düşüncesi ön plana çıkmıştır (Kırimer, 1997, s. 12). Komünist ideolojiyi hâkim kılma yönünde ısrarlı politikalarını sürdüren Sovyet Rusya'nın Batılılaşma olgusuna bigâne kaldığını da söyleyemeyiz. Nitekim Çar I. (Büyük) Petro'dan itibaren peyderpey başlayan Batılılaşma hareketi Rusya'da kendi toplumsal çözümlerine dayanan özgün bir yorumla devamlılık arz etmiştir. Zira Petro, Rusları Batılılaştırma gayesiyle yalnız mektepler kurmakla yetinmemiş; ekonomik, askeri ve sosyal alanda büyük adımlar atarak Rus ahalisinin yüksek tabakasına Avrupai yaşamı da benimsetmeye çalışmıştır. Osmanlı da olduğu gibi ilk önce askeri yapılanmada başlayan batılılaşma hareketleri zamanla Rus entelijansiyasının da tesiriyle toplumun farklı kesimlerine yansıtılmıştır (Kurat, 1987, s. 263-269). Batılılaşmanın en son ve en somut örneği Sovyet Rusya'nın son yöneticilerinden olan ve 1980'lerde iktidara gelen M. Gorbaçov'un glasnost ve perestrojka hamleleri olmuştur. Ne var ki bu süreç çok iyi yönetilemediği için –daha doğrusu çözüm için etkisiz kalması neticesinde ve Sovyetler Birliği'nde ulusal duyguların uyanışına neden olması sebebiyle- Sovyet Rusya önce ekonomik sonra da ideolojik olarak iflasını ilan etmek mecburiyetinde kalmıştır (Şadıhanov, 2006, s. 3-7).

Rus Devletin Değişim ve Dönüşüm Süreci: SSCB'den Putin Dönemine

Uluslararası sistem ve devletlerin tayin ettikleri dış politika, önemli dönüşümleri içerisinde barındırmaktadır. Bu değişim ve dönüşüm sürecini Hermann, "Changing Course: When Governments Choose to Redirect Foreign Policy" makalesinde ayrıntılı olarak irdelemiştir. Bu çalışmaya göre her devlet, bu değişim ve dönüşüm sürecinden kendi payına düşeni az ya da çok almaktadır. Devletlerin dış politikada yaşamış oldukları bu değişim dört farklı şekilde kendisini göstermektedir. Bunlardan ilki lider odaklı, ikincisi bürokratik savunma/savunuculuk, üçüncüsü iç yeniden yapılanma ve son olarak dördüncüsü dış etki/şok olarak tespit edilmiştir (Hermann, 1990, s. 3-11). Çalışma kapsamında Rus devletin değişim ve dönüşüm sürecini tayin eden ve şekillendiren etkinin lider odaklı olduğu görülmektedir. Lider odaklı olarak yaşanan değişim ve dönüşümde kendi vizyonunu dayatan, otoriter bir politika yapıcının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kapsamda Putin'in 2001 yılında iktidara gelmesi ve sonrasında yaşanan süreç irdelendiğinde yaşanan değişim açıkça kendisini göstermektedir.

Öncelikle genel itibarıyla Sovyetlerin dış politikasını iki döneme ayırmak mümkündür. İlk dönem 1917 ile 1939 yılları arasındaki görece güçsüzlük dönemi, ikinci dönem ise 1944 yılı ile birlikte başlayan ülkenin görece güçsüzlükten kurtularak dış politika yeteneklerinin arttığı zaman dilimi olmuştur (Sander, 2019, s. 42). İlk dönemin tekabül ettiği I. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyadaki siyasi dengeler değişmiş, Çarlık Rusya'sı 1917 yılının Şubat ayında gerçekleşen ihtilalle son bulmuştur. Çarlık Rusya'sının son bulması ve 7 Kasım 1917'de başlayan yeni bir ihtilal dalgası sosyalist rejimin yerleştirilmesi mücadelesine evrilmiştir (Aydemir, 1999, s. 311). Bu noktada ifade etmek gerekir ki eskiden Rusya'da kullanılan Jülyen takvime göre bu tarih 25 Ekim'dir. Bu sebepten ötürü literatürde 'Ekim Devrimi' olarak isimlendirilmektedir (Aksu, 2018). Esasında bu mücadele neticesinde 1917 yılında Rus İmparatorluğu'nun dağılmadığı sadece kabuk değiştirerek yeni bir imparatorluk modeline kavuştuğu görülmektedir. Zira 1917 Ekim Devrimi, imparatorluk müesseselerinin katkısı ve Bolşeviklerin mücadelesi sayesinde gerçekleşmiştir. Verilen mücadele neticesinde Bolşevik Hareketi, 30 Aralık 1922 tarihinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni kurmayı başarmıştır. Ekim Devrimi'nin lideri konumundaki Lenin, iktidarı elde

ettiğinde vakit kaybetmeden ülke dışındaki savaşı sona erdirmek için adım atmıştır. Lenin, 26 Kasım 1917 tarihinde mütareke talep etmiş ve gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde 3 Mart 1918 tarihinde Almanlarla Brest-Litovsk Antlaşmasını imzalamıştır. Bu anlaşmayla birlikte Çarlık Rusya'sı, Ukrayna ve Beyaz Rusya'ya yeniden sahip olsa da batısında ciddi toprak kayıpları yaşamıştır. Bu toprak kayıpları Estonya, Litvanya ve Letonya'yı içeren Baltık Cumhuriyetleri'nin yanı sıra Polonya ve Finlandiya olmuştur. Ekim Devrimi'nden SSCB'nin kurulduğu yıla kadar geçen dört yıllık süre zarfı, modern Rus tarihinde 'iç savaş dönemi' olarak nitelenmektedir. İç savaş dönemi olarak adlandırılan bu dört yıl içerisinde Bolşevikler, eski çarlık toprakları üzerinde tekrar hâkimiyet kurma gayesiyle askeri müdahalelerde bulunmuştur (Purtaş, 2005, s. 1-26).

1922 yılına gelindiğinde Lenin liderliğindeki Komünist Partisi, Bolşeviklere rakip olabilecek tüm unsurları ortadan kaldırmış ve tartışmasız bir diktatörlük kurmuştur (Sander, 2019, s. 31). Ekim Devrimi'nin lideri ve Sovyetler Birliği'nin kurucusu Vlademir İlyiç Ulyanov Lenin'in 1924 yılında vefat etmesi sonrasında Sovyetler Birliği'nin başına İosif Stalin geçmiştir (Derman, 2016, s. 27). Komünist Parti'deki genel sekreterlik pozisyonunu etkili kullanan Stalin, parti yapısını şekillendirerek etkili bir isim olan Troçki'yi devre dışı bırakarak sürgüne göndermeyi başarmıştır. 1927 yılına gelindiğinde hayata geçirdiği uygulamalarla mevcut kontrolünü sağlamlaştıran Stalin, 1928 yılında sanayi ve tarım alanında ilk Beş Yıllık Kalkınma Planını oluşturarak Sovyetler Birliği'ni büyük bir endüstriyel güç haline getirmeyi başarmıştır. Ancak Troçki'nin Kızıl Ordu'da ve parti içerisinde hala güçlü destekçileri olduğundan endişe eden Stalin 1934 yılına gelindiğinde 'Büyük Temizlik' harekâtıyla içerisinde subayların da bulunduğu yaklaşık bir milyon kişiyi ihanet içerisinde oldukları gerekçesiyle öldürmüştür. Yine aynı dönem içerisinde kendi yönetimiyle ortak çalışmayı reddeden milyonlarca çiftçiyi, işçiyi ve etnik azınlığı tutuklayıp Sibiry'a sürgüne göndererek oradaki esir kamplarında tutmuştur. Bu vesileyle yaklaşık 15 milyon Sovyet vatandaşı Stalin'in marifetiyle öldürülmüştür (Roskin ve Berry, 2015, s. 113-114).

Tüm bu gelişmeler yaşanadursun 1936 yılında Sovyetler Birliği Anayasası yenilenmiştir. Yenilenen anayasa ile birlikte Rusça resmi devlet dili haline getirilmiş ve diğer dillerin devlet dili olma statüsü ortadan kaldırılmıştır. Ancak bununla birlikte eğitim kurumlarında her vatandaşın kendi ana dilinde eğitim görmesi sağlanmıştır. Stalin'in hayata geçirdiği milletlerin kaynaştırılması projesi ve tek bir SSCB milleti oluşturma gayreti pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Mamafih 1938 ve 1939 yıllarında gerçekleştirilen alfabe devrimiyle Latin alfabesi yerine Slav alfabesi ekseninde alfabeler oluşturulmuştur. Bu dönemde oluşturulan alfabeler SSCB halkları tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. II. Dünya Savaşı'nın ilk emareleri ortaya çıktığında SSCB idaresi özellikle 1937 ile 1944 yıllarını kapsayan dönemde kendileri için tehdit olarak gördükleri başta Kırım Türkleri, Ahıska Türkleri ve Çeçenler olmak üzere pek çok etnik grubu sürgüne tabi tutmuştur. Bu sürgüne tabi tutulanların vatanlarına geri dönebilmeleri için 1955 yılında kararname çıkarılsa da Kırım Türkleri bu kararnameden yararlanamamıştır (Yılmaz, 2019, s. 8-9).

Özetle, 1924 yılından 1953 yılına kadar İosif Stalin'in 29 yıllık iktidarı söz konusu olmuş ve bu yıllar arasında Stalin Sovyet ideolojisini yerleştirmiştir. Bu dönemde ciddi sanayi hamleleri gerçekleştiren Sovyetler, parti yapısını oluşturarak bürokratik işleyişini şekillendirmiştir. Bu gelişmelerle II. Dünya Savaşı'na giren Sovyetler, savaştan galip çıkarak bir dünya gücü olduğunu göstermiş ve iki kutuplu dünya düzeninde yerini almıştır (Derman, 2016, s. 27). Stalin'in hayatını kaybetmesinden sonra ona yakın olan isimler iktidara gelmek için kıyasıya bir yarış içerisine girmiştir. 1955 yılında parti başkanı olan Nikita Kruşçev, rakiplerini yenmek için kendisine yakın isimleri kilit noktalara getirmiş, 1956 yılındaki parti kongresinde ise, Stalin'in izlerini müphemleştirmek ve kendi etkinliğini artırmak için Stalin döneminde yapılan hataları konuşmasının ana gündemi yapmıştır. Yine bu konuşmasında Stalin'in parti için mücadele eden insanları nasıl öldürttüğünü detaylı bir biçimde aktarmış ve Stalin'in üzeri özenle örtülen sistematik suçlarını bir bir açığa çıkarmıştır. Artık dünya tarafından Stalin'in yaptıkları aşikâr

olmuş ve Sovyetler için müspet bir isim olmadığı gün yüzüne çıkmıştır (Roskin ve Berry, 2015, s. 119).

Stalin ve Kruşçev'in yaşadıkları dönemlerdeki sosyo-politik konjonktür ve dış politika yönelimleri mukayeseli bir biçimde analiz edildiğinde, Stalin'in ölümünden sonra Rusya'daki yeknesaklığın heterojen bir çeşitliliğe dönüştüğü gözlemlenmektedir. Nitekim Stalin'in ölümüyle birlikte komünist dünyada büyük bir boşluk ortaya çıkmış, ortaya çıkan bu boşluk ise Rusya'nın dış dünyayla ilişki geliştirmesine yardımcı olamamıştır. Ancak Kruşçev izlediği iç politikalarla etkin bir isim olarak ön plana çıkarken dış politikada da Sovyet dışişlerine hâkim olma arzusu gütmüştür. Zira komünist dünyada yaşanan gelişmeler Moskova'yı rahatsız edecek boyutlara ulaşmıştır. Komünist dünyada Moskova'nın kontrolü dışında gelişen 'Titoizm' adı altında milli bir komünizm gelişmiştir. Hemen akabinde özellikle Doğu Avrupa merkezli komünist uydularda Moskova'daki diktatörlüğe karşı muhalif hareketler baş göstermeye başlamıştır. Bu hareketler Yugoslavya örneğiyle daha da güçlenmiş ve muhalif hareketler Batı'dan yardım alma ümidiyle daha etkin bir yol izleme arzusu içerisine girmişlerdir. Doğu Almanya'da baş gösteren isyanlar ve Polonya'da ortaya çıkan devrim benzeri hareketler Sovyet Birliklerinin müdahalesiyle bastırılmıştır. Yine Macaristan'da ortaya çıkan ve Sovyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsızlık kazanmak isteyen muhalif ayaklanma, aynı zamanda Macaristan Komünist rejimini de devirmek istemiş, ancak Sovyet Birlikleri bu ayaklanmayı bastırarak konumunu daha da güçlendirmiştir. Ne var ki bu dönemde komünist ideolojiyi devlet yönetiminin ana aktörü haline getiren başka bir ülke daha mevcuttur. Sınır komşusu da olan ve komünist ideolojiye bağlı bir rejim geliştiren Çin, başlangıçta Sovyetler Birliği için bir rakip olarak görülmüştür. Ancak Kruşçev'in Çin ile zaman içerisinde geliştirdiği münasebet Bolşevik Devrimi'nin 7 Kasım 1957 tarihindeki 40. yıl kutlamalarıyla taçlandırılmıştır. Çin'in içine kapalı ve yayılmacı nitelik taşımayan komünist ideolojisi Kruşçev'in önderliğindeki Sovyet Komünist Partisi'ni ve Sovyet Komünist hükümetini uluslararası komünizmin lideri konumuna getirmiştir (Vernadsky, 2019, s. 530-534).

Çok boyutlu kişiliği ve dinamik karakteriyle ön plana çıkan Nikita Kruşçev, dünyanın doğusunda ve batısında pek çok yönetici elite ilişkiler kurmuş ve yaptığı yurtdışı seyahatler dikkat çekici bir nitelik taşımıştır. Ne var ki bu seyahatlerinde Kruşçev'in ülke yöneticilerini anlama ve halkların sosyo-politik dinamiklerini kavrama noktasında pek de başarılı olduğu söylenemez. Tabiatıyla gözlem ve tespit noktasında ortaya çıkan bu başarısızlık Kruşçev'in dış politika kararlarında da yansımaları göstermiştir. Bu dönemde Kruşçev'in tam yetki kullanarak gerçekleştirdiği iç reformlar uzun vadeli sonuçlar doğurmamış ve çok kısa sürede etkinliğini ve etkililiğini yitirmiştir. Bu çabalardan bazıları milli ekonominin merkezileştirilmesi, yargı bağımsızlığı, kolhoz sisteminin yeniden yapılandırılması ve KGB otoritesine sınırlama getirilmesi olmuştur (Vernadsky, 2019, s. 535-536). Bu noktada ifade etmek gerekir ki *"Kolhoz, devlete ait topraklarda üretim yapan kollektif çiftliklere verilen addır. Bu çiftlikler, belirlenmiş bir kotaya göre ürünlerini devlet kuruluşlarına satmakla yükümlüdür. Kolhozların elde ettiği kârın bir bölümü üyeleri arasında paylaşılır"*. Kolhoz sisteminin yanı sıra bir de 'sovhöz' adı verilen birimler vardır. Kısaca *"Sovhoz ise doğrudan devletçe işletilen çiftliklere verilen addır. Sovhozların tüm geliri devlete ait olup, işçiler bu çiftliklerde belirli bir ücret karşılığında çalışmaktadır"* (Özsoy, 2006, s. 188).

Ancak Kruşçev'in hayata geçirmeye çalıştığı reformlar ve projeler gıda sıkıntısının ve tarımda görülen verimsiz hasatların önüne geçememiş, yaşanan bu ekonomik başarısızlıklar Kruşçev'in liderliğinin sonunu getirmiştir (Özsoy, 2006, s. 168). Bu gelişmelerle birlikte 1964 yılında Komünist Parti içerisinde düzenlenen bir komplo ile Kruşçev genel sekreterlik görevinden uzaklaştırılmış, yerine ise Leonid İliç Brejnev geçmiştir. 1964 ile 1982 yılları arası Brejnev dönemi olarak anılmış ve bu dönem SSCB için 'Durgun Stalinizm' dönemi olarak adlandırılmıştır. Bu dönem aynı zamanda Komünist Parti diktatörlüğünün tüm şiddetiyle yaşandığı bir dönem olmuştur. Ekonomide kronik hale gelen durgunluk, sistemin dinamizmini kaybetmesini beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler altında Brejnev, askeri yapıyı ve ülkenin liderlik konumunu sürdürme gayreti içerisine girmiştir. Sosyalizmin bekası için Sovyetler

Birliği'nin gerektiğinde müttefiklerinin iç işlerine müdahale edebileceği görüşünü savunan Brejnev Doktrini çerçevesinde Sovyet orduları 1968 yılında Çekoslovakya'ya müdahale etmiştir. 1975 yılına gelindiğinde ise Sovyetler Birliği, Helsinki Nihai Senedini imzalayarak II. Dünya Savaşı sırasında elde ettiği toprak kazanımlarını ve Doğu Avrupa'daki mevcudiyetini Batı dünyasına kabul ettirerek yasal statüye kavuşturmuştur (Purtaş, 2005, s. 30). Kısaca Brejnev Dönemi, Sovyet halkının yaklaşık altmış yıldır ortaya koyduğu maddi ve manevi fedakârlıkları sonrasında kısmi bir refahın yaşandığı dönem olarak kayıtlara geçerken aynı zamanda yıkılışa giden basamakların kat edildiği bir süreci de ifade etmiştir. Ne var ki SSCB için sosyalist refahın ulaşabileceği son merhale olan ancak ideal bir zirve noktası olmayan bu dönem, sosyalist refahın son merhalesine ulaşmış SSCB için geri dönüşün başladığı bir dönem olmuştur (Özsoy, 2006, s. 169).

1980'li yılların getirdiği problemlerin çözümü için ihtiyaç duyulan reformlar, 1982 yılında Brejnev'in ölümünden sonra iktidara gelen Yuri Andropov tarafından hayata geçirilmiştir. Andropov'un yapmak istediği reformlar, "Burlotshky Programı" olarak adlandırılmıştır (Demir, 1998, s. 82). Ancak Andropov'un 1984 yılında ani ölümü bu reformların yarım kalmasına sebep olmuştur. Andropov'dan sonra yerine gelen Konstantin Çernenko da yaşlılığı ve hastalığı dolayısıyla görevine bir yıl bile devam edemeden hayatını kaybetmiştir. Bu süre zarfında Sovyet bürokrasisinde zaten en yüksek mertebeye erişmiş Mihail Gorbaçov, 11 Mart 1985 tarihinde Merkezi Komitenin olağanüstü toplantısında genel sekreterliğe seçilmiştir. Görevi devralan Gorbaçov, dünya kamuoyuna ve Sovyetler Birliği yurttaşlarına Andropov'un politikalarını benimseyerek onun yolundan gideceğini deklare etmiş ve bunun yanı sıra teknolojik gelişim ve ekonomik büyüme için kararlı adımlar atacağını ilan etmiştir (Purtaş, 2005, s. 32).

Nitekim 20. yüzyılın sonları artık Sovyetler Birliği'nin yapısal olarak askeri gücünü idame ettirmede yetersiz kaldığı, teknolojik ve ekonomik gelişimini gerçekleştirmede zorlandığı bir dönemi beraberinde getirmiştir. Sistem içerisindeki kitleler memnuniyetsizliklerini giderek daha fazla dile getirmeye başlamışlar ve bunu yaparken de etki kapasitelerinin yüksek olduğunu görmüşlerdir. Bu memnuniyetsizlikler Budapeşte, Leipzig, Varşova, Prag gibi Orta ve Doğu Avrupa şehirleriyle sınırlı kalmamış; Almatı, Vilnius ve Bakü gibi Sovyetler Birliği'nin diğer bölgelerine de yayılmıştır. Bu şehirlerde yaşanan kargaşalar Sovyetler düzeninin köklü bir değişime uğrayacağının da göstergesi niteliğinde olmuştur. Bu köklü değişim ihtiyacına karşılık glasnost (гласность) ve perestrojka (перестройка) gibi yaklaşımlar ortaya çıksa da Sovyetler Birliği'nin devamı mümkün olmamıştır. Perestrojka ve glasnost yaklaşımları karşı taraf için komünist düzenin yıkılması ve isyankâr bir tutumla milli yapıyı kurma anlamlarına bürünmüştür (Arık, 1995-1996, s. 3).

Hülasa SSCB'de reform düşüncesi Gorbaçov dönemi öncesinde de var olmuş ancak hayata geçirilemeyen zayıf reform girişimleri olarak kalmıştır. Gorbaçov'un hayata geçirmek istediği reformlar ise daha öncekilerin aksine amacının ötesinde beklenmedik siyasi ve ideolojik depremleri beraberinde getirmiştir (Demir, 1998, s. 83). Söz konusu siyasi ve ideolojik depremlerin arkasında sistemin dâhili ve harici unsurlarının isabetli bir şekilde değerlendirilememesi sistemi oluşturan aktörler arasındaki ahengin bozulması ve sonuç itibarıyla sosyal hayatın tüm alanlarında sistemin insanları mutsuz kılması yatmaktadır (Özsoy, 2006, s. 171).

Ne var ki Gorbaçov ortaya koyduğu reform hareketleri ve yeniden yapılandırma çabalarıyla Sovyetleri ayakta tutmayı başaramamış, bu başarısızlık Orta Asya ve Kafkaslar gibi sınırları itibarıyla korumasız ve farklı din, dil ve kültürleri bünyesinde barındıran coğrafyayı kontrol altında tutamamıştır. Söz konusu alan hâkimiyetindeki başarısızlık bizzat Moskova'nın emniyetini tehdit altına sokmuştur (Djalili ve Kellner, 2009, s. 65). Coğrafi olarak geniş bir alana sahip olan SSCB'nin 1991 yılında dağılması ile birlikte Doğu Avrupa'dan Kafkaslara, Baltık bölgesinden Orta Asya'ya kadar uzanan on beş yeni bağımsız Cumhuriyet ortaya çıkmıştır. Doğu Avrupa'da Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya, Ukrayna ve Moldova; Baltık bölgesinde Estonya,

Letonya ve Litvanya; Kafkaslarda Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan ortaya çıkmıştır. Türkiye açısından önemli olan ve Türk-Rus ilişkilerini tarihler boyunca etkileyen Orta Asya'ya bakıldığında ise; Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan'ın ortaya çıktığı görülmektedir. Birbiri ardınca bağımsızlığına kavuşan bu ülkeler bir yandan hiç alışık olmadıkları bir biçimde başka ülkelerle bağımsız ilişkiler kurmaya çalışırken, öte yandan da SSCB sonrası dünyaya ekonomik ve siyasi alanda adapte olmak için farklı atılımlar gerçekleştirmişlerdir (Bulut, 2014, s. 8). Zira Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan devletler, Sovyetler döneminde Moskova tarafından izlenen güvenlikleştirme politikalarının mahsulü olan güvenlik politikalarının pasif izleyicileri durumundaydılar. Bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından söz konusu ülkeler tek bir merkezden yönetilmenin getirdiği pasiflik ve monolitik karakterden kurtulmuş ve zamanla özerk ve kendine özgü çeşitli güvenlik politikaları geliştiren aktörler haline dönüşmüşlerdir. Tabii ki bu dönüşüm küresel güç dengesini şekillendirdiği konjonktür ile sınırlı kalmıştır (Yapıcı, 2011, s. 359).

SSCB sonrasında Rusya Federasyonu'nun ilk devlet başkanı Boris Yeltsin olmuş ve bu görevini iki dönem, 1991-1999 yılları arasında, sürdürmüştür (Akhundova, 2014, s. 145). Ancak Boris Yeltsin'in devlet başkanı olması kolay olmamıştır. Gorbaçov'un siyasi rakibi olan Yeltsin, 1987 yılının Kasım ayında Komünist Parti'nin Moskova yönetiminden, 1988 yılının Şubat ayında ise Siyasi Bürodaki görevinden atılmıştır. Fakat siyasi faaliyetlerini sürdüren Yeltsin 1990 yılına gelindiğinde meclis başkanı seçilerek Rusya Federasyonu'nun bağımsızlığını ilan etmiştir (Demir, 1998, s. 101). Gorbaçov yönetimine ciddi itirazları olan Yeltsin, 17 Mart 1991 tarihinde Rusya Federasyonu dâhil 9 Birlik Cumhuriyeti'nde yapılacak olan "Yeni Birlik Antlaşması" referandumunda devlet başkanının halkoyuyla seçilmesi önerisinin de oylanmasını istemiştir. Bunun üzerine 14 Mart 1991 tarihinde yapılan referandumda devlet başkanının halkoyuyla seçilmesi önerisi halkın oyuna sunulmuş ve Rus halkı tarafından %70-75 gibi büyük bir çoğunlukla kabul görmüştür (Purtaş, 2005, s. 42).

Bu gelişmeler ışığında 12 Haziran 1991 tarihindeki seçimlerde Boris Yeltsin'in Rusya Sovyet Sosyalist Federal Cumhuriyeti Başkanlık Seçiminde Devlet Başkanı olarak seçilmesi, Gorbaçov tarafından kabul görmese de Yeltsin'in süreci iyi idare etmesi ve direnç göstermesi onu başarıya ulaştırmıştır (D'Encausse, 2013, s. 14). Özellikle 19-21 Ağustos tarihleri arasında gerçekleştirilen darbe girişimine halkla birlikte karşı koyan Yeltsin tankın üzerine çıkarak simge bir isim haline gelmiştir (Demir, 1998, s. 101). Yeltsin'in seçim sürecinde verdiği vaatler ışığında 8 Aralık 1991'e gelindiğinde yapılan Belavezha Antlaşmaları ile birlikte SSCB dağılmış ve Rusya Federasyonu bağımsız bir devlet olarak uluslararası sahneye çıkmıştır (Yapıcı, 2018, s. 9). Rusya Federasyonu, Yeltsin Döneminde bağımsız bir devlet olarak ortaya çıksa da devlet kurumları başta olmak üzere toplumsal ve özel yaşam alanlarında eski sistemin kalıntılarının devam ettiği görülmüştür (Akhundova, 2014, s. 145).

SSCB'nin dağılmasının akabinde oluşan karışıklık ortamını bertaraf etme gayreti, dünya sistemi içerisinde Rusya Federasyonu'nun konumunu koruyabilme azmi ve eski ölçüde muktedir olduğunu ispatlama çabası Yeltsin döneminde ön plana çıkan hususlar olmuştur (Kaleli ve Denkel, 2019, s. 290). 1991 yılında yönetimi devralan Yeltsin 1995 yılındaki Duma seçimlerinde 450 sandalyeden sadece 55'ini alabilmiş, Gennadiy Ziyuganov'un liderliğindeki Rusya Komünist Partisi ise 157 sandalyede kalmıştır. Büyük bir destekle koltuğa oturmuş olan Yeltsin için bu sonuçlar dört yıl aradan sonra büyük bir düşüş anlamına gelmiştir. Duma seçimleri sürecinde geçirdiği rahatsızlığın ve buna bağlı olarak siyaset sahnesinde fazlaca gözükmemesinin bu sonuçlarda önemli bir etkisi olmuştur. Sonraki yıl içerisinde yapılacak devlet başkanlığı seçimleri öncesinde yapılan anketler Yeltsin'in seçimleri kazanması için herhangi bir umut vadetmemiş, bu karamsar öngörüler neticesinde paniğe kapılan Yeltsin ve ekibi seçim kampanyalarında uzman üç Amerikalıyı Moskova'ya davet ederek seçimi kazanmak için çözüm önerileri geliştirmelerini istemiştir. Bu gelişmelerin kamuoyundan çok fazla saklanamaması ve kamuoyunda oluşan tepkiler neticesinde bu üç Amerikalı uzman seçim kampanyalarında herhangi bir dahil olmadıkları açıklanarak süreçle ilişkileri kesilmiştir. Akabinde farklı bir yöntem geliştiren Yeltsin

ve ekibi iktidarı kaybetmemek adına medyayı ve kamuoyunu harekete geçirerek güçlü bir propaganda yürütmüştür. 16 Haziran 1996 tarihinde yapılan başkanlık seçimlerinin ilk turunda beklendiği gibi Yeltsin ipi göğüsleyememiştir. Bu süreçte Yeltsin'in mevcut hastalığı kamuoyundan saklanmış ve bir devlet sırrı niteliğine büründürülmüştür. Bu kapsamda daha önceki seçim çalışmaları adeta henüz yapılmıyormuş gibi gösterilerek ikinci tur öncesinde medyaya servis edilmiştir. Buna ilaveten Yeltsin'in başarısını garantilemek için sahte seçmenler seçim bölgelerine taşınarak ikinci turda yüzde 54 oy oranıyla Yeltsin'in devlet başkanı seçilmesi sağlanmıştır. Ne var ki 'atlıkarınca' adı verilen hileli bir yöntemle iktidara taşınan Yeltsin'in hastalık gölgesinde geçen başkanlık dönemi Rusya için karanlık bir dönem olarak tarihe geçmiştir. 1996 yılındaki seçimler Rus usulü bir demokrasi ve buna bağlı olarak şekillenen Rus usulü bir seçim sistemini yaratmış ve bu süreçte bağımsız basın tamamen etkisiz hale getirilmiştir. Bu yıldan itibaren medyanın desteği, oligarkların parası ve gücü sonraki seçimlerde kimin başkan olacağını belirlemede önemli bir rol oynamıştır. Bunun en güzel örneği ise 2000 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde Rus kamuoyu ve halkı tarafından neredeyse hiç tanınmayan bir isim olan Putin'in iktidara taşınması olmuştur (Rakhmanova, 2016, s. 19-49).

Rus Yayılmacılığını Şekillendiren Güvenlik Paradigmaları

Rusya, tarihsel süreç içerisinde Avrupa ve Asya bölgesine yayılmış bir ülke konumundadır. Bu yayılmaya bağlı olarak Rusya, hem Batılı kültür ve değer yargularından etkilenmiş hem de Doğu kültür ve medeniyetleriyle etkileşim içerisinde girmiştir. Rusya sahip olduğu bu geniş coğrafyanın etkisiyle Doğulu ve Batılı değerlerden beslense de iç ve dış politikasını şekillendiren en önemli gelişme Hristiyanlığın Ortodoksluk mezhebini kabul etmesi olmuştur. Rusya'nın geniş bir coğrafyaya sahip olması ve bünyesinde azımsanmayacak ölçüde Müslüman, Türk ve farklı etnik dini unsurları barındırması Rusya'ya her daim siyasi, sosyal ve askeri güç olarak katkı sağlamıştır. Ruslar sahip oldukları siyasi ve etnik yapıya güvenerek Rus tarihinde 'Avrasyacılık' olarak adlandırılan politikalarını tespit etmişlerdir. Bu temelden hareketle Avrasyacılık, Rus halkının sadece Slav unsuru ile tanımlanamayacağı ve Slav olmayan toplumlarla da güçlü bir ilişki içerisinde olması gerektiği düşüncesiyle olgunlaşmıştır. Bu düşüncenin temelleri ise 1722 yılında Çar I. Petro'nun "*Rusya'nın çıkarları için mümkün olabildiği kadar İstanbul ve Hindistan'a yaklaşmak lazımdır*" söylemiyle atılmıştır. Ruslar için Avrasyacılık, imparatorluk döneminde Batı ile rekabet için kullanılırken I. Dünya Savaşı esnasında Rusya'da gerçekleşen değişimle birlikte bu fikri akım uyanma evresine girmiştir. Ne var ki Avrasyacılık fikri uzunca bir süre SSCB'nin gündeminde yer almamış, ancak SSCB'nin çöküş döneminde yeniden ön plana çıkmıştır. 1992 yılında Rusya Federasyonu Başkanı Yeltsin'in dış politika danışmanı Stankeviç'in "Atlantikçilik-Avrasyacılık" kavramını kullanmasıyla birlikte 'Avrasyacılık' fikri güçlü bir şekilde literatüre dâhil olmuş ve Rus dış politikasının resmi hüviyetine bürünmüştür. Bahsi geçen bu anlayış 'Klasik Avrasyacılık' olarak adlandırılırken Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte siyasi, ekonomik ve askeri anlamda biçim değiştirerek 'Yeni Avrasyacılık' düşüncesine dönüşmüştür. Şüphesiz bu dönüşümün ve 'Yeni Avrasyacılık' fikrinin canlanmasındaki en önemli gerekçe, SSCB'nin dağılmasıyla karşı karşıya kalan Rusya'nın Atlantik ile ilişkilerini geliştirmek istemesine rağmen bu istek karşısında Batı'ya duyulan güvensizliğin daha baskın gelmesi olmuştur. Putin'in iktidarı döneminde ani gelişen uluslararası siyaset ve çıkar çatışmaları ilk yıllarda Rusya'nın istekleri doğrultusunda politika geliştirmesine engel teşkil etse de Putin'in hayata geçirmek istediği politikalarındaki kararlı duruşu kendisini 'Avrasya Birliği' projesinde göstermiştir. Rusları tekrar imparatorluk haline getirme gayesiyle adımlar atan Putin, 2001 yılında eski Sovyet ulusal marşını kabul ederek sözlerini yenilemiş ve Çarlık Rusya'sı bayrağını devlet bayrağı olarak kabul etmiştir. Putin attığı bu adımlarla hem Çarlık Rusya'sının hem de Sovyet Rusya'sının mirasını üstlenerek Büyük Rusya'yı yeniden kurma hedefini net bir şekilde ortaya koymuştur. Putin tüm bu adımları atarken ve dış politika yönelimlerini belirlerken çok kutuplu dünya tezi üzerinden okumalarını yapmıştır (Yılmaz, 2015, s. 111-115).

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında Sovyet coğrafyasının Batı etkisine açık hale gelmesi Rus halkında ekonomik ve demokratik değerlerin Batıyla sağlanabileceği fikrini ortaya

çıkarmıştır. Ancak Batı'nın gerekli yardımları yapmaması neticesinde Ruslar bu inançlarını yitirmiş, Rusya'nın geçmişindeki öz değerlerine geri dönmesi fikrini içeren 'Avrasyacılık' düşüncesini Rus coğrafyasında canlandırmıştır. Avrasyacılık fikri yakın dönemde 1920'li yılların başında ortaya çıkmış bir düşünce biçimi olmakla birlikte ortaya çıktığı zaman diliminde kendi misyonunu coğrafi sınırlar içerisinde belirlemiştir. Bu fikri hareket ortaya çıktığı zamanlarda kendisini coğrafi açıdan sınırlandırsa da zamanla felsefe ve ekonomi gibi farklı disiplinleri de içine alacak şekilde genişleme eğilimi göstermiştir. Avrasyacılık olarak adlandırılan bu düşünce sisteminin oluşturulmasındaki temel argüman, Rus tarihinde var olan eski değerlerin yüceltilmesi anlayışı olmuştur. Avrasyacılar, Rusların geçmiş değerlerinden uzaklaşmasını ve başka değerlere yönelmesini etkin bir yönetim tarzına engel teşkil edeceği ve güvenlik açısından zafiyet oluşturacağı düşüncesiyle reddetmişlerdir (Koç, 2019, s. 503). Bu reddediş en somut yansımaları Sovyet sonrası dönemde -Atlantikçi bakış açısıyla başlayan- Rus dış politikasında Avrasyacılığın güçlenmesiyle göstermiştir. Bu bağlamda Moskova tekrar büyük güç olma arzusunun muhafaza ederek Sovyet sonrası dünyayı 'yakın çevre' olarak tanımlamıştır (Yiğit ve Gülbiten, 2017, s. 54). Bu tanımlama Putin'in iktidara gelmesiyle ve hayata geçirdiği politikalarla birlikte halk nezdinde de karşılık bulmaya başlamış, Putin'in ekonomik alanda yaptığı atılımlarla birlikte halkın rahatlatma yaşaması ve bunun oluşturduğu güven duygusu Putin'in yönetim tarzının benimsenmesini ve desteklenmesini de beraberinde getirmiştir. Hatta bir süre sonra Putin'in demokratik olmayan eylemleri bile halk tarafından görmezden gelinmiştir (Yılmaz, 2019, s. 24). Tam da bu noktada Putin Dönemindeki dış politika oluşumunda önemli bir yer tutan yakın çevre doktrini ve yayılmacı anlayışın son yüzyıl içerisinde -Sovyetlerden Rusya Federasyonu'na - nasıl tezahür ettiği ele alınması gereken önemli bir meseledir.

1945 yılının Şubat ayında Kırım'ın Yalta şehrinde bir araya gelen II. Dünya Savaşı galipleri Avrupa'nın ve dünyanın geleceğini şekillendirmiştir. Yalta'da gerçekleşen bu konferans sonrasında Stalin yayılmacı bir Sovyet anlayışını yeniden hayata geçirmiştir. ABD ve İngiltere ise büyük bir güvenlik endişesine kapılarak Sovyetlere karşı önlem almaya çalışmıştır. Söz konusu algıların yarattığı rekabet duygusu Soğuk Savaş'ı başlatan psikolojik bir motif olmuştur. Soğuk Savaş'ın -iki kutuplu dünyanın- hâkim olduğu zaman diliminde Rusya'nın mücadele içerisinde olduğu ABD ve Batı karşısında geri kaldığı dönemler yaşanmış, bu dönemlerde Rusya, ulusal güç unsurlarındaki zafiyeti nükleer silahla dengelemeye çalışmıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte Rusya, Orta Asya bölgesine gereken ihtimamı gösteremese de bu coğrafyada kendisinin taraf olmadığı birliklerin oluşmasına mümkün mertebe engel olmuş, alternatif ittifakların tesisine izin vermemiştir. 11 Eylül 2001 yılında ABD'de gerçekleşen terör saldırısı sonrasında ABD'nin Orta Asya'ya yerleşmesi karşısında sessizliğini koruyan Rusya, sonraki yıllarda bu bölgenin Avrasya Birliği projesi bakımından önem derecesinin yüksek olduğunu kavramış ve kendi güvenliği için bu bölgenin ABD etkisinden kurtarılması gerektiği düşüncesine ehemmiyet vermiştir. Zira Rusya; Kafkasya, Orta Asya ve Doğu Avrupa başta olmak üzere pek çok bölgeyi kendi arka bahçesi olarak görmekte ve bu bölgelerde kendisine tehdit oluşturabilecek bir rakip istememektedir. Rusya'nın bahsi geçen bölgeleri yakın çevre olarak nitelendirmesi ve 1991'de Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte bu bölgelerde Rusya'nın hâkimiyetinin zayıfladığı yönündeki yaygın kanaat, 2000 yılında iktidara gelen Putin'i Avrasya'yı tahkim düşüncesine zorlamıştır. Putin'in hayata geçirmek istediği ve iktidarının temel dayanağı olan 'Avrasya Birliği' düşüncesi için Avrupa Birliği ülkeleri ve NATO ittifakı büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu anlayışın bir uzantısı olarak Rusya, AB ve ABD'nin kendi sınırlarına yaklaşmasını 'jeopolitik alarm' olarak nitelendirmiş ve bu istikametteki genişleme hamlelerini caydırmak için oldukça cüretkâr adımlar atmıştır. Bu adımlar kendisini Rusya'nın yakın çevre doktrinine uygun olarak Kafkasya'nın güvenliği açısından Gürcistan'a müdahalesi ve Rusya ile AB arasında kilit bir ülke konumunda olan ve AB'ye göz kırpan Ukrayna'ya karşı -Kırım'ın işgali ve ilhaki, Donbass bölgesi çatışmaları- hamlesi olarak göstermiştir. Rusya'nın yayılmacı politikasına uygun olarak Akdeniz'de jeostratejik bir konum elde etme arzusunun bir sonucu olarak Suriye'ye müdahalesi söz konusu olmuş ve Moldova ile

Ukrayna arasında bulunan Transdinyester bölgesindeki gelişmeler yaşanmıştır (Yılmaz, 2016, s. 58-60).

Nihayetinde, Putin öncesi dönemde çevresine duyarsız bir yörünge izleyen Rusya, 2000’li yılların başında Vladimir Putin’in iktidara gelmesiyle birlikte yakın coğrafyasıyla bütünleşmeyi esas alan daha aktif bir yayılmacı politika izlemeye başlamıştır. Bu bağlamda Putin, Rusya’nın elinde bulundurduğu askeri, politik, ekonomik ve kültürel güç unsurlarını ilişki içerisinde bulunduğu yakın çevre ülkelerine karşı etkili olarak kullanmıştır (Koç, 2019, s. 524). Putin yakın çevre politikasında da köklü değişikliklere gitmiş ve Batı’yı ‘karşı’ olarak tanımlamış ve Batı’nın sergilediği Rus çıkarlarına aykırı her türlü tutum ve davranışı reddetmiştir. Putin iktidara gelmesiyle birlikte Orta Asya ülkelerini ekonomik ve güvenlik kaygıları ile yüzleştirerek sindirmeyi başarmıştır. Bu sindirme girişiminden sonra Doğu Avrupa’yı baskı altına almaya çalışmış, Rusya’nın tahakküm oluşturan dış politika oryantasyonuna Ukrayna’nın tepki göstererek Avrupa Birliği’ne yakınlaşması karşısında cevabını Kırım’ı işgal ve ilhak ederek vermiştir. Kısacası Putin, Rusya’nın yakın çevre ülkelerine “*ya itaat edeceksiniz ya da yok olacaksınız*” mesajını güçlü bir şekilde iletmıştır. Putin yönetimi, ekonominin de verdiği güvenle dünya açısından tehdit arz eden bir ülke konumuna gelmiştir. Tüm bunlara ek olarak Avrupa Birliği’nin ve ABD’nin Rusya’ya karşı sessizliğe bürünmüş olması Putin Rusya’sının yayılmacı politikalarını hayata geçirmesine kolaylık sağlamıştır (Yılmaz, 2016, s. 14-15). Dahası 2008 yılında Rusya’nın Gürcistan’da yaşanan gelişmelerdeki rolü, 2014 yılında Kırım’ın işgal edilmesi, yine aynı yıl içerisinde başlayan ve günümüzde de devam eden Donbass’taki çatışmalar bir başka gerçeği de ortaya koymuştur. Putin yaptığı her hamleyle birlikte Batı’nın ve ABD’nin nabzını ölçmekle kalmamış, istek ve arzularını hayata geçirmek için cesaret de kazanmıştır. Zira yaşanan gelişmeler karşısında Batı ve ABD tarafından Rusya’yı dizginleyecek önlemlerin alınmaması ve gerekli adımların atılmaması Putin için ‘bir adım ötesi’ fikrini kuvvetlendirmiştir.

Aynı şekilde 2011 sonrası Putin Rusya’sının Orta Doğu’da etkin bir misyon üstlenerek Akdeniz’de hakimiyet kurma girişimi ve başarısı, ABD’nin ve AB’nin doğrudan müdahale etmeyerek aracı ülkeler üzerinden (Suudi Arabistan ve BAE) politikalarını geliştirmesiyle açıklanabilmektedir. Zira ABD’nin ve AB’nin meselelere doğrudan müdahale etmemesi Moskova açısından, örneğin Libya’da, daha rahat hareket etme ve manevra yapabilme fırsatını ortaya çıkarmıştır. Keza Rusya, bir yandan Akdeniz Bölgesindeki enerji kaynakları pazarında sözü geçen bir aktör haline gelme çabası içerisindeyken diğer yandan Libya’daki varlığını kalıcı hale getirme arzusu içerisine girmiştir. Çünkü Libya bulunduğu coğrafi konum itibarıyla Akdeniz’deki sahil uzunluğu ve Akdeniz kıyısında bulunan limanları ile Rusya için yayılmacı politikalarını idame ettireceği önemli bir ülke konumundadır. Burada şunu da belirtmek gerekir ki Kırım konusunda olduğu gibi Libya konusunda da Rusya Federasyonu’na karşı net tavır gösteren belki de tek ülke Türkiye olmuştur. Ancak Türkiye ve Rusya’nın Suriye meselesinde yaşadığı acı tecrübeler şimdilik her iki ülke için Libya konusunda gerginliğin pik yapmasına engel olmaktadır (Akhivadov, 2020a). Sonuç itibarıyla Putin Döneminin başladığı 2000 yılı sonrasında Rusya, hem teorik hem de pratik olarak -Kafkasya’dan Kırım’a, Suriye’den Libya’ya- büyük bir güç dönüşümü için önemli adımlar atmaya başlamıştır (Özcan, 2019, s. 187).

Atılan bu adımlar ve Putin’le birlikte gerçekleşen büyük güç dönüşümü, Avrasyacılar gibi Rus milliyetçiliğinin çeşitli kanatları arasında Rusya’nın bir ‘ulus devlet’ mi yoksa bir ‘imparatorluk mu’ olduğu tartışmasının dışında üçüncü bir görüşü tekrar ortaya çıkarmıştır: “Rus Dünyası”. Bu görüşe göre Rusya eşsiz bir medeniyettir ve Rus kültürü diğer kültürlerden üstün, ancak diğer kültürlerle karşı da hoşgörülüdür. Bu görüşün temeli sayılabilecek yaklaşım ise Rusya’nın yakın çevresindeki devletlerin Rusya için bir tehdit arz etmediği düşüncesidir. ‘Rus Dünyası’ kavramı tarihsel olarak tartışmalı bir konu olsa da yakın dönemde Rus tarihindeki yeri üzerinde fikir birliği mevcuttur. Bu kavramın ilk olarak 11. yüzyılda Kiev Knezi I. İzyaslav tarafından kullanıldığı iddia edilmektedir. Diğer yandan yaygın olarak kabul gören görüş ise ‘Rus Dünyası’ kavramının 1833-1849 yıllarında Rus İmparatorluğunda Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapan ve o dönem Rusya’sının resmi milliyet teorisini ortaya atan Kont Sergey Uvanov tarafından ilk olarak yazılı

hale getirildiğidir. Nihayetinde ‘Rus Dünyası’ kavramının modern versiyonunun öncüsü -1999 yılında kaleme aldığı bir makalede bu kavramın yeni bir tanımını ortaya koyan- Pyotr Şedrovitskiy kabul edilmektedir. Şedrovitskiy’nin ortaya koyduğu modern ‘Rus Dünyası’na ilişkin tanımlamanın temeli ise 20. yüzyılda yaşanan dünya savaşlarının ve çeşitli devrimlerin etkisi sonucunda dünya ölçeğinde Rusça düşünen ve Rusça konuşan büyüklü küçüklü topluluklardan müteşekkil bir Rus dünyasının ortaya çıktığı fikridir. Zira Şedrovitskiy’e göre ‘Rus Dünyası’ nüfusunun ancak yarısının Rusya Federasyonu sınırları içerisinde yaşadığı iddiasından hareketle ‘Rus Dünyası’nın ülke sınırları ötesinde bir anlam ifade ettiği düşüncesidir. Bu düşünceye ek olarak 2002 yılında Rus yazar Stolyarov tarafından yayınlanan ‘Rus Dünyası’ isimli makalede Rusya’nın sınırlarının coğrafi olarak tanımlayamayacağı ve kültürel olarak uluslar üstü bir oluşuma öncülük edeceği fikri ön plana çıkmıştır. Netice itibariyle ‘Rus Dünyası’ fikrinin özellikle 2000’li yıllardan sonra ön plana çıkması ve Rus dış politikasına bu fikrin dahil edilmesi, şüphesiz Putin’in Rus toplumunu kendi etrafında konsolide etme gayreti ve Batı’nın inanç sistemi başta olmak üzere izlediği politikalara önemli bir itirazdır. Bu itirazın yanı sıra ‘Rus Dünyası Doktrini’ esas itibariyle Putin’in iktidara geldiği 2000 yılından 2013 yılına kadar yumuşak güç kullanımına şahitlik ederken, 2013 yılında Ukrayna’da ortaya çıkan ‘Meydan Olayları’ ile birlikte yumuşak güçten sert güç politikasına evrilmiştir. Rusya’nın yayılmacı politikalarının bir enstrümanı hüviyetine bürünen ‘Rus Dünyası Doktrininde’ meydana gelen bu değişimin habercisi niteliğinde olan gelişme, bu doktrinin manifestosu olarak kabul edilen, Putin’in 2013 yılında düzenlenen Valдай Uluslararası Tartışma Kulübü toplantısında yaptığı konuşma olmuştur. Bu manifestonun akabinde 2014 yılında Kırım’ın işgal ve ilhak edilmesi ise bu doktrinin sert güç kullanımına evrildiğinin somut örneğini teşkil etmiştir. Zira Kırım’ın ilhakından sonra yaptığı konuşmada Putin, bu doktrin üzerinden Rusya’nın haklılığını tüm dünyaya duyurmuştur (Akhiyadov, 2020b, s. 1-5).

Putin Döneminde Rusya’da Güvenlik Değişimi

Tarih sahnesine çıktıktan sonra coğrafi olarak gittikçe genişleyen ve önemli bir jeopolitiğe erişen Rusya, kendisi gibi kuvvetli olan güç odaklarının hedefi haline gelmiştir. Bu hedeflere karşı refleks geliştiren Rusya; fikri, siyasi ve askeri alanda önlemler planlamıştır. Rusların planladığı bu önlemleri şekillendiren saiklerden bir tanesi küresel güç olma arzusu iken diğeri ise yok olup gitme korkusu olmuştur. Geçmişten günümüze bu arzu ve endişe üzerinden fikri ve siyasi akımlar cereyan etmiş, bu akımlar Avrupa’da zuhur eden fikri ve siyasi hareketler çerçevesinde Çarlık Rusya’sında Çar’a, devlet erkânına ve sonrasında halka sirayet etmiştir. Bu etkileşim Rus toplumunda yeni bir entelektüel zümre ortaya çıkarmış, ortaya çıkan Rus aydınları “adil toplum” ve “kimlik” kavramlarından faydalanarak bir kısmını Batı Avrupa’dan aldıkları görüşler çerçevesinde inşa ederek ideolojik yönelimlerini Rusya’nın gerçekleriyle harmanlamaya çalışmıştır. Dahası Rusya tarihinde her daim var olan Rus entelijansiyası, Rusya’yı evrensel insanlık normlarına ulaştırma mücadelesi vermiştir. Bu mücadelenin beslendiği unsurlar ise Slavlık, Ortodoksluk ve eşit paylaşımcı ahlak anlayışı olmuştur. Rus aydınlarının geliştirmiş oldukları ideolojik yönelimler Çarlık Rusya’sını yıkıma sürüklemiş ve Rusya’da yeni bir rejimin doğmasına sebep olmuştur (Penah ve Shakirov, 2020, s. 285). Ne var ki ortaya çıkan yeni düzenin üzerinden yüz yıl bile geçmeden dönüşüme uğraması Rusları endişeye sevk etmiştir. Zira devasa sınırlara sahip olan ve geniş bir toprağa hükmeden Rusya, komünist rejimin ardından enerjisinin çoğunu kimliğini yeniden tanımlamaya harcamıştır (Kissinger, 2006, s. 17).

Nitekim Sovyet Birliği’nin dağılması Ruslar için korkutucu düzeyde tehlikeli olan bir aşamaya geçildiğinin göstergesi olmuştur. Parti-devlet olgusu ortadan kalkmış, ülkede dar anlamıyla bir devlet idaresinden, iktidar altyapısından ve yönetim olgusundan söz edilemez olmuştur. Bu süreç beraberinde orduda moral bozukluğuna sebep olmuş ve askeri donanımların artık yetersiz kaldığını gün yüzüne çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu tablo Rusya’nın mütemediyen kendisini tanımladığı ‘velikaya derjava’ (büyük güç/büyük devlet) kavramına bigâne kalmasına sebep olmuştur (D’Encausse, 2013, s. 17-18). Bu kavramın Ruslar açısından yeniden anlam bulması ancak Putin Döneminde mümkün olabilmektedir. Burada ifade etmek gerekir ki 26 Mart 2000

tarihinde Rusya Federasyonu'nun (RF) başkanı seçilen Putin'in Ruslar tarafından pek tanınmadığı görülmektedir. Ruslar tarafından çok tanınmayan, fakat Rusya Federasyonu'nun ilk başbakanı Boris Yeltsin'in ailesine yakınlığı ile bilinen Putin, iktidarı devraldıktan sonra Rusya açısından önemli bir reform sürecini başlatmıştır (Rakhmanova, 2016, s. 9-10).

Her ne kadar 7 Ekim 1952 tarihinde SSCB döneminde adı Leningrad olan St. Petersburg şehrinde dünyaya gelen Putin'in çocukluk dönemine dair farklı kaynaklarda farklı bilgiler mevcut olup bu dönemler hakkında çok fazla ayrıntılı bilgi mevcut değildir (Onay, 2018, s. 11-12). St. Petersburg Devlet Üniversitesi'nde Hukuk eğitimi alan Putin, üniversite sonrasında Rus Gizli Servisi'nde (KGB) çalışmaya başlamıştır. Uzun yıllar istihbarat servisinde çalışan Putin, Petersburg Belediyesi'nde Dış İlişkiler Komitesi'nde başkanlık görevini yürütmüş ve burada gösterdiği başarılarından ötürü Petersburg Belediye Başkan Yardımcılığı görevine getirilmiştir. Sonrasında devletin çeşitli kademelerinde görev yapan Putin'in çalışkanlığı ve gösterdiği başarı dikkatlerin üzerinde toplanmasını beraberinde getirmiştir. 1999 yılının sonlarına gelindiğinde ise devlet başkanlığı görevinden istifa eden Yeltsin, Rusya Anayasası gereği geçici başkan olarak birini ilan etmek durumunda olduğundan geçici devlet başkanı olarak Putin'i açıklamıştır. Yeltsin, Putin'i geçici başkanlığa seçme sebebini Putin'in vefalı ve çalışkan birisi olması olarak açıklamıştır (Ağır, 2020, s. 94-95).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte itibar kaybeden Rusya'nın yeniden büyük güç olma arzusu ve arayışı Vladimir Putin Dönemi ile birlikte tekrar gündeme gelmiştir. Zira Putin göreve geldiği ilk günden itibaren Rusya Federasyonu'nun gelecek dönemleri için büyük güç olma yolunda adımlar atılacağına işaretini vermiştir. Mamafih Rus siyasi kültürünün güçlü lider arayışı ve merkezileşme gayreti Putin'in şahsında vücut bulmuştur. Güçlü liderlik yapısını önemli bir araç olarak kullanarak merkezileşme yolunda emin adımlar atan Putin'in iç politikada ve dış politikada etkin bir siyaset izlemesi Rusya'nın tekrar önemli bir güç olacağına nişanesi olmuştur (Özcan, 2019, s. 179-180). Bu bağlamda Putin'in 2000 yılından 2004 yılına kadar attığı adımlar ve yürüttüğü politikalar iktidarını güçlendirecek nitelikte olmuştur. Beklendiği üzere 2004-2008 yılları arasındaki devlet başkanlığı görevinin ikinci dönemi, kurduğu sistemin altın çağı olarak adlandırılmıştır. Zira 2004 yılının başlarında ülke idaresinde muktedir hale gelen Putin, ülkedeki her şeyin tepeden tırnağa onun kontrolü altında olduğu hissini kamuoyuna vermeyi başarmıştır. Putin'in hayali olan Rusya'nın eski gücüne kavuşma ve geçmiş büyüklüğüne ulaşma hedefi 26 Nisan 2005'te parlamentoda gerçekleştirdiği yıllık konuşmasında ifadesini bulmuştur. Putin bu konuşmasında SSCB'nin ortadan kalkmasını 20. yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi olarak nitelendirmiştir. Putin'in bu tespiti, 2000 yılından 2008 yılına kadar SSCB'nin gelenekleriyle doğru orantılı olarak izlediği politikaların temelini teşkil etmiştir (Rakhmanova, 2016, s. 223).

Putin'in çizdiği profil ve izlediği etkin siyaset, ülke içerisinde askeri ve ekonomik alanda önemli atılımları beraberinde getirirken Putin'in kendi iktidarını güçlendirecek politikaları da hayata geçirmesinin önünü açmıştır. Putin, öncelikle federasyon içerisinde kendisine itiraz eden ve kendisine muhalif olan grupları, yöneticileri tasfiye etme yoluna gitmiştir. Devamında Rus siyasi hayatında oligark olarak bilinen yarı siyasetçi yarı iş adamlarından oluşan Batı kontrolü altında olduğunu düşündüğü oligarkları etkisiz hale getirmiş, direnç gösteren oligarkları ise vergi kaçakçılığı yaptıkları gerekçesiyle mal varlıklarından mahrum etmiştir. Bu tutum ve davranış karşısında Putin ile mücadele edemeyeceklerini anlayan oligarklar yurtdışına kaçma yolunu seçmiştir. Yurtdışına kaçan oligarkların çoğu İngiltere'ye yerleşmiştir (Yılmaz, 2019, s. 24). Bu aşamada Putin'in kendi politikalarını hayata geçirmesinde kolaylık sağlayan en önemli araç Rusya'da başkanları imal eden medya organlarının gücü olmuştur. Bu gücün farkında olan Putin, medyayı kontrol altına almak için adımlar atmıştır. Zira medya, liderlerin politikalarını hayata geçirebilmesi ve yaşanan gelişmeleri istenilen ölçüde kamuoyuna sunabilmesi açısından etkili bir silah olarak görülmektedir. Bu sebepten ötürü medyayı kontrol altına alan Putin, Rus medyası aracılığıyla serbest piyasa ekonomisini benimsemiş ve Batı tipi demokratik teamülleri hayata geçirmiş bir lider profili çizmiştir. Ancak Rus medyasının lanse ettiği "Putin Sistemi"

görüldüğünden uzak bir hüviyete sahiptir. Zira bilinen gerçek, Rusya'nın Batı'nın demokratik değerlerinden uzak olduğudur (Rakhmanova, 2016, s. 186).

Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte merkezi güçlendirmek adına bir dizi düzenlemeyi hayata geçirdiği ifade edilmişti. Bu bağlamda Putin, iktidara gelir gelmez Rusya Federasyonu içerisinde yedi tane federal bölge (Merkezi Federal Bölge, Güney Federal Bölge, Kuzeybatı Federal Bölgesi, İdil Boyu Federal Bölgesi, Ural Federal Bölgesi, Uzak Doğu Federal Bölgesi, Sibirya Federal Bölgesi) oluşturmuş ve oluşturduğu bu bölgelere devlet başkanı olarak kendisi bizzat yönetici tayin etmiştir. Buna ek olarak Rusçayı resmi devlet dili haline getiren Putin, özellikle Kafkasya ve Ural'daki yerel dillerin etkisini kırmayı hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda atılan adımlar Rusya'da yaşayan diller için yok olma tehdidini görünür düzeye taşımıştır. Buna bağlı olarak 2009 yılınca UNESCO, Rusya Federasyonu'ndaki 136 dili yok olma tehlikesi altında bulunan diller listesine almıştır (Şahin, 2016, s. 27). Yine Federal Konseye bağlı cumhuriyetlerin kendi bütçelerini oluşturmalarına düzenleme getirerek doğrudan merkeze bağlı bir ekonomik sistemi hayata geçirmiştir. Rusya'nın ciddi problem yaşadığı Çeçenistan Savaşı'na son vererek Kafkasya üzerindeki hâkimiyetini güçlendirmiştir. Ayrıca Putin, Yeltsin döneminde özerk cumhuriyetlerle imzalanmış olan tüm anlaşmaları feshederek Kremlin'in elini güçlendirmiştir. Özerk cumhuriyetlerde doğrudan seçimle işbaşına gelen devlet başkanları ve valilerin seçim sistemiyle alakalı Federasyon Konseyinde değişiklik yapan Putin, seçime girecek olan devlet başkanları ve valiler için seçime girmeden önce adaylıklarının Rusya Devlet Başkanı tarafından onaylanması hükmünü getirmiştir. Putin'in göreve geldiğinde oluşturmuş olduğu yedi federal bölgeye 2010 yılında Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi ve 2014 yılında Kırım Federal Bölgesi eklenmiştir. Bu eklemelerle birlikte Rusya Federasyonu; 9 Kray (kenar eyalet), 3 Federe şehir (Moskova, St. Petersburg ve Sivastopol), 22 Respublika (cumhuriyet), 46 Oblast (eyalet), 1 Avtonomnaya Oblast (özerk eyalet) ve 4 Avtonomnyy Okrug (özerk bölge) olmak üzere toplam 85 yönetim birimine sahip olmuştur (Yılmaz, 2019, s. 4-5).

Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte merkezi yapıyı güçlendirme hamlelerine ve iç politikada etkin bir misyon üstlenme girişimine ek olarak güvenlik ve dış politika alanlarına yön veren üç temel belgeyi oluşturması yeni bir konseptin hayata geçirileceğinin de işareti olmuştur. Öncelikle Putin, Yeltsin'in istifasından sonra vekâleten yürüttüğü başkanlık döneminde 10 Ocak 2000 tarihinde Ulusal Güvenlik Konsepti belgesini imzalamıştır. 2000 yılında imzalanan güvenlik konsepti belgesinde ülke ekonomisinin durumu, tehditler, kurumların yetersizliği, örgütlü suçların artışı, sosyoekonomik bölünme ve etnik gerginlik konuları yer almıştır. Ancak 2009 yılına gelindiğinde 'Ulusal Güvenlik Konsepti', 'Ulusal Güvenlik Stratejisi' belgesi ile değiştirilmiştir. 2015 yılına gelindiğinde değişen konjonktür ve tehdit algısına binaen "Güvenlik Stratejisi" belgesine ABD'nin füze savunma sistemi, küresel istikrarsızlıklar ve enformasyon savaşları da tehditler arasında sayılmıştır. Bu tehditler arasındaki enformasyon güvenliğine dair 2000 yılında kabul edilen doktrin 2016 yılında güncellenerek "Enformasyon Güvenliği Doktrini" olarak düzenlenmiştir. Enformasyon alanında ulusal güvenlik belgesi olarak kabul edilen bu doktrin, ulusal güvenliğin enformasyon alanındaki güvenliğe bağlı olarak tesis edilebileceğini belirtilmiştir. Bu çerçevede resmî kurumlara, savunma sanayine, bankacılık sektörüne ve finans kurumlarına yönelik siber saldırıların arttığına dikkat çekilerek doktrinde üç temel mücadele alanı belirlenmiştir. Bunlar; dış tehditlerin varlığı, Rus medyasının uluslararası alanda ayrımcılığa uğraması ve enformasyon alanında karşılaşılan problemler olarak sıralanmıştır (Özdal, 2021, s. 1-7). İkinci olarak vekâleten başkanlık görevini almadan önce başbakanlık görevini idame ettiren -9 Ekim 1999 yılında- temellerini attığı ve 2000 yılının Nisan ayında son halini vererek 706 nolu Devlet Başkanı Kararnamesi ile -1993 yılındaki Askeri Doktrinini yerine- Rusya Federasyonu Askeri Doktrinini yürürlüğe sokmuştur. Rusya Federasyonu Askeri Doktrinini 10 Ocak 2000 tarihindeki Ulusal Güvenlik Konseptindeki ana prensipleri içermektedir. Bu Doktrin iç ve dış tehditler arasındaki münasebete dikkat çekerek Çeçenistan'da başlayan çatışmaya ve yaşanabilecek iç istikrarsızlıklara karşı gelebilecek bir dış müdahale kaygısını ortaya koymaktadır. Rusya Federasyonu Askeri Doktrininde Rusya'ya ait nükleer silahların ulusal

güvenliğin tesisinde oldukça önemli bir yer teşkil ettiği ifade edilmiştir. Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğine karşı yapılacak bir konvansiyonel saldırı karşısında tereddütsüz bu nükleer silahların kullanılacağı belirtilmiştir (Sapmaz, 2018, s. 109). Güvenlik ve dış politika alanlarına yön veren üçüncü belge ise 26 Mart 2000 seçimlerinden sonra asaleten kazanmış olduğu Devlet Başkanı sıfatıyla 28 Haziran 2000 yılında yayınlamış olduğu Dış Politika Konsepti olmuştur (Purtaş, 2005, s. 178).

Hazırlanan bu belgeler ve oluşturulan doktrinler, Putin'in iktidara geldiği günden bugüne Rusya'nın dış politikada öncelendiği meseleleri anlamak adına önem arz etmektedir. Zira Rusya'nın dış politikada önemseddiği ana parametre, küresel etki merkezli pozisyonunu koruma ve büyük güç/büyük devlet (velikaya derjava) statüsünü muhafaza etme olmuştur. Dış politikada çizilen bu iki temel konuya ek olarak ulusal güvenliğin tesisi, komşu ülkelerle iyi ilişkilerin geliştirilmesi, Rus vatandaşlarının korunması, toprak bütünlüğünün muhafazası, Rus dili ve kültürünün tüm dünyaya yayılması gibi hedefler de dâhil edilmiştir. Bahsi geçen tüm bu konu başlıkları 2000, 2008 ve 2016 yıllarında "Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Konsepti" üzerine yayımlanmış olduğu belgelerde görülmektedir. Ancak stratejik belgelerde altı çizilen bu meseleler sadece kâğıt üzerinde kalmamış, Putin'in izlediği dış politikada kendisine uygulama alanları bulmuştur. Elbette bu uygulamaların arkasındaki temel fikir, Moskova'nın benimsemiş olduğu ve yıllardır süregelen yayılmacı politikalar olmuştur (Güler, 2020). Putin'in kendine özgü dış politikasını bariz bir biçimde ön plana çıkartan ve uluslararası toplum tarafından tepkiyle karşılanan adım 2014 yılında Kırım'ın ilhakı olmuştur. Bununla birlikte Putin'in 2007 yılında Münih'te yaptığı konuşma ve 2008 yılında yaşanan Gürcistan krizi uluslararası sistem içerisinde Rusya'nın Avrupa açısından belirleyici bir aktör olduğunun habercisi niteliğinde olmuştur (Mammadov, 2014, s. 64). NATO'nun 2004 yılından sonra Baltık ülkelerinde askeri üsler kurması, Putin yönetiminde ciddi bir rahatsızlık yaratmıştır. Özellikle Ukrayna, Gürcistan ve Kırgızistan'daki yeni siyasi yapılanmalar Rusya tarafından ABD'nin Rusya'yı zayıflatma girişimleri olarak değerlendirilmiştir. Bu gelişmelerin devamında 10 Şubat 2007 tarihinde Münih'te gerçekleşen Münih Güvenlik Konferansı'nda Putin bir konuşma yapmış ve bu konuşmasında yeni bir Rus dış politika çerçevesi çizmiştir. Putin'in yaptığı bu konuşma daha sonrasında "Münih Doktrini" olarak adlandırılmıştır. Putin'in Münih konuşması, günümüzde, Rusya'nın dış politikadaki dönüşümünün başlangıcını teşkil etmiştir. Putin bu konuşmasında, dünyadaki tek kutuplu düzeni kabul etmeyeceklerini, ABD'nin dayatmalarına karşı duracaklarını, Rusya'nın tehditlere ve kuşatmalara asla boyun eğmeyeceğini ve gelecek tehditlere karşı gerekli cevabın verileceğini ifade etmiştir. Öyle ki Putin bu söylemlerini Rus ordusunu aktifleştirerek başta Gürcistan ve Ukrayna olmak üzere Kırım ve Suriye'de hayata geçirerek ABD'ye önemli bir cevap vermiştir (Yılmaz, 2019, s. 58). Esasında Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesiyle birlikte dış politikada belirlenen ve "Putin Doktrini" olarak ifade edilen stratejiler uygulama aşamasına geçmiştir. 18 Mart 2014 tarihinde Kremlin'de yaptığı konuşmada Putin, "Putin Doktrini" olarak nitelenen stratejisinin yeni esaslarını ortaya koymuştur. Bu doktrin yeni esaslarına göre Batı artık Rusya'nın güvenilir bir ortağı değildir. Ayrıca Rusya için uluslararası hukuk, misyonunu kaybetmiş ve uluslararası koordinasyonu sağlayan bir kurallar bütünü olmaktan çıkmıştır. Belirlenen yeni konseptte Post-Sovyet ülkelerin egemenliği koruma altına alınarak, etnik Rusların ve Rusça konuşanların korunacağı ifade edilmiştir. Ayrıca Rus azınlığın bulunduğu ülkelerde bu azınlığın talebi doğrultusunda ya da Post-Sovyet ülkelerde muhalefetin çağrısı üzerine Rusya tarafından müdahale edileceği Putin Doktrininde yer almıştır (Yılmaz, 2019, s. 57).

Hülasa, Putin iktidarının yirmi bir yıllık serencamı ve ortaya çıkan dönüşüm aktif bir dış politika ve iç politikada güçlü reformlar olarak ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda Putin'in 2000 yılında devlet başkanı olması ve izlediği politikalar toplum nezdinde popülaritesinin artmasını beraberinde getirmiş ve nihayetinde Putin, Rusya'yı yeniden küresel bir aktör konumuna ulaştırabilmeyi başarmıştır. Putin'in başarısı izlediği politikaların yanı sıra kamuoyuna verdiği güçlü bir lider imajıyla da doğrudan ilişkilidir. Zira Putin'in istihbaratçı bir geçmişinin olması, izleyeceği politikaların öngörülememesi ve kuvvet gerektiren sporlarla ilişkisi güçlü bir Rusya

için güçlü bir lider imajını oluşturmada oldukça kolaylık sağlamıştır. Çizdiği bu imaj ve yürüttüğü politikalar meyvesini vermiş, 2004 yılındaki devlet başkanlığı seçimlerini zorlanmadan rahat bir şekilde tekrar kazanmıştır. 2008 yılına gelindiğinde ise Putin, mevcut Rusya Anayasası gereği devlet başkanlığına aday olamamış ve Medvedev'in başkanlığı alması için gerekli desteği vermiştir. 2012 yılında yapılan devlet başkanlığı seçimleriyle tekrar devlet başkanlığı koltuğuna oturan Putin, özellikle dış politikada jeostratejik yayılma ve yakın çevre politikalarının geliştirilmesine dair adımlar atmıştır. 2018 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde devlet başkanlığına tekrar aday olan Putin, kullanılan oyların büyük bir çoğunluğunu alarak görevine kaldığı yerden ve daha güçlü bir şekilde devam etmiştir. Ülkesinin zor koşullar altında bulunduğu 2000'li yıllarda bölgesel bir güç olduğu dahi tartışma konusu olan Rusya, bugün aradan geçen yirmi yıldan sonra küresel ölçekte sözü dinlenen ve etkili bir aktör haline dönüşmüştür (Ağır, 2020, s. 96-101). Sonuç itibarıyla Putin Döneminin başlangıcı olarak sayılabilecek 2000'li yıllardan bugüne Rusya'nın dış politika ve güvenlik politikasını belirleyen birincil öncelik, tek kutuplu Amerika hegemonyasını sona erdirerek çok kutuplu bir sistem inşa edebilme arzusu olmuştur. Bu bağlamda Rusya'nın Ukrayna Krizi'ni başlatması, Kırım'ı ilhak etmesi, Suriye ve Libya'ya müdahalesi ile dış politikada etkin bir rol oynaması tek kutuplu dünya sisteminin sona ermesine yönelik atılan adımlar olarak nitelendirilebilir (Özdal, 2021, s. 7). Atılan bu adımlar sadece tek kutuplu dünya sisteminin nihayete erdirilmesi olarak görülmemeli aynı zamanda Rusya'nın tarihsel olarak benimsemiş olduğu yayılmacı politikaların idamesi olarak da görülmelidir.

SONUÇ

İdeolojik, ekonomik ve sosyal olarak iflasını ilan eden SSCB'nin dağılması Rus toplumunda daha fazla parçalanma endişesinin oluşmasına neden olmuş, Çeçenistan meselesiyle de bu korku ve endişe hat safhaya ulaşmıştır. SSCB dağıldıktan sonra yaşanan Yeltsin dönemi bu endişelerin ve korkuların ortadan kaldırılmasına merhem olmamış ve Putin'in siyaset sahnesine çıkışıyla birlikte farklı bir boyuta evrilmiştir. Özellikle Putin'in iktidara gelmesi ve Ruslar açısından oldukça hassasiyet içeren Çeçenistan meselesinin çözümüne yönelik atılan adımlar Ruslar açısından göz doldurmuştur. 2000 yılı başında iktidara gelen Putin'in ilk icraatı ise Yeltsin döneminde federasyon birimlerine tanınan geniş egemenlik yetkilerini geri alarak güçlü bir merkezîyetçi yönetim yapısı kurmak olmuştur. Rusya'yı yeniden ayağa kaldıran Putin, özellikle 2004 yılında başlayan ikinci başkanlık dönemiyle birlikte Sovyet geçmişini yeniden canlandırmaya yönelik adımlar atmıştır. NATO'nun genişlemesine yönelik itirazlar, Rusya'nın Orta Asya'ya dönüşü, Gürcistan ve Ukrayna müdahaleleri gibi gelişmeler bu kapsamda değerlendirilebilir.

Putin Döneminin başlangıcı aynı zamanda 2001 yılında ABD'de gerçekleşen terör saldırısına da şahitlik etmesi açısından önemlidir. Zira süper güç olan ABD'nin bu saldırılar sonrasında izlediği politikalar nedeniyle uluslararası sistemde zayıflamaya başlaması ve bu zayıflamayla birlikte çok kutuplu dünyaya geçişin başlaması Rusya açısından yeniden büyük güç olma ümitlerini yeşertmiştir. Putin yaptığı reformlarla ve merkezileşme hamleleriyle birlikte büyük güç olma yolunda emin adımlarla ilerlemiş, gerekli toparlanmayı sağlamasıyla birlikte yayılmacı politikaları hayata geçirmeye başlamış ve attığı adımlarla da muvaffakiyet sağladığını tüm dünyaya göstermiştir. Putin'in izlemiş olduğu siyaset ve hayata geçirdiği reformlar Rus toplumuna cesaret vermiş ve Putin'e duyulan güven katlanarak artmıştır. Daha da önemlisi Putin'in Rusya'yı tekrar büyük güç/büyük devlet (velikaya derjava) haline getirme hedefi toplumu tarafından inançla kabul görmüştür. Toplumun güçlü desteğine dayanan Putin; Gürcistan, Ukrayna ve Moldova başta olmak üzere eski Sovyet cumhuriyetlerinin NATO ve AB ile ilişkilerini geliştirme çabalarına karşı hamlelerde bulunarak cevap vermiştir.

Bu hamle Rusya'nın eski büyük imparatorluk günlerine dönme isteğinin ve yayılmacı politik hamlelerin somutlaşması anlamına gelmiştir. 2008 yılında Abhazya ve Güney Osetya'nın

Gürcistan'dan koparılması ve bağımsızlıklarının tanınması, 2014 yılında Kırım'ın işgali ve ilhakı, aynı yıl içerisinde Ukrayna'nın doğusunda yaşanan çatışmalar Putin'in NATO'nun genişleme politikalarına karşı geliştirdiği hamleler olmuştur. Putin'in yayılcı politikaları 2015 yılına gelindiğinde kendisini Suriye'de göstermiş, daha sonra Rusya'yı Libya'daki krize müdahil olan ülkelerden biri haline getirmiştir. 2021 yılı sonlarından itibaren Rusya'nın Ukrayna sınır hattına on binlerce asker ve askeri araç yığınağı yapması, başta ABD olmak üzere Avrupalı devletlerin cılız itirazı karşısında Rusya'nın yayılcı politikalarında ne kadar kararlı olduğunu tescillemiştir. Rusya'nın jeopolitik hedefleri ve yayılcı yönelimleri doğrultusunda attığı bu adımlar Putin Döneminde ön plana çıkan güvenlik yaklaşımının somutlaşmış hali olarak tanımlanabilir.

Putin liderliğindeki Rusya'nın 2008 yılında başlayan ve günümüzde dahi devam eden yayılcı hamleleri de bölge ülkeleri ve dünya devletleri tarafından eleştiriye tabi tutulmuştur. Ancak bu eleştirilerin Rusya'yı engelleyecek mahiyette olmaması Putin iktidarını daha da cesaretlendirmiştir. Ayrıca Putin'in izlemiş olduğu siyaset ve imparatorluğu tekrar canlandırma gayreti ve isteği Putin tarafından kesin bir dille reddedilmemiştir. Bunun en bariz örneği ise Putin'in 2022 yılının Şubat ayında gerçekleştirdiği konuşmada görülmektedir. Putin, Ukrayna'nın doğusunda bulunan Donbass için imparatorluğun bir parçası demiştir ve gerçekleştirdiği operasyonların dayanak noktasını bu çerçevede çizmiştir. Putin'in bu söylemi, imparatorluk sınırlarına erişme arzusunun açıkça ortaya koymaktadır. Zira Putin'in 2008 Gürcistan Savaşı'na ek olarak 2014 yılında Kırım'ı işgal ve ilhak etmesi, 2015 yılında Suriye'ye askeri varlığını taşıması hem imparatorluk günlerine erişme arzusu taşımakta hem de yüz yıllardır sıcak denizlere inme hedefi doğrultusunda izlediği politikaları hayata geçirmeye çalıştığının göstergesi durumundadır. Her ne kadar Putin liderliğindeki Rusya'nın izlediği güvenlik konseptine bağlı olarak gerçekleştirdiği işgaller uluslararası kamuoyu tarafından reddedilse de Putin'in politik yönelimlerinin kendi içerisinde tutarlı ve istikrarlı olduğu görülmektedir. Zira Putin dönemi, Rusya açısından imparatorluk geçmişini referans alarak hayata geçirdiği yayılcı politikalarla örtüşerek ilerlemiştir. Putin'in izlemiş olduğu bu politikalar aynı zamanda Rusya'nın eski imparatorluk kayıplarını telafi etme doğrultusunda hayata geçirilen güvenlik politikaları olarak belirmiştir.

Her ne kadar Putin'in hayata geçirmiş olduğu politikalar kendi içerisinde tutarlı olsa da küresel ve bölgesel gelişmeler Rusya'yı zora sokmaktadır. Libya'da dengelerin değişmesi, Suriye'de Esad rejiminin devrilmesi ve Rusların Suriye'den çekilmek durumunda kalması, Ukrayna Savaşı'nın bitmek bilmemesi ve dahası Ukrayna'nın Batı desteğiyle kaybettiği toprakları yeniden kazanmaya başlaması Putin Rusya'sı açısından belirsiz bir gelecek ortaya koymaktadır. Zira bugüne kadar ABD ve Batı karşısında açıktan İran'a destek veren Rusya'nın Haziran 2025'te patlak veren İsrail-İran Savaşı'nda cılız açıklamalar yapması ve açıktan destek mesajları verememesi bunun en bariz örneğidir. Yine aynı şekilde Esad rejiminin devrilmesiyle Suriye'de tutunacak bir güce sahip olamaması da önemli bir göstergedir.

KAYNAKÇA

- AĞIR, O. (2020). Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Viladimir Putin'in Halkla İlişkiler ve İletişim Uygulamaları. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*(1), 89-104. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/116688>
- AKHİYADOV, M. (2020a). *Anadolu Ajansı Görüş - Rusya'nın Libya Politikası*. 03 03, 2021 tarihinde www.aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-rusya-nin-libya-politikasi/1794069#>

- AKHİYADOV, M. (2020b). 'Rus Dünyası' Doktrini ve Dış Politikaya Yansımaları. *İNSAMER (İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi)*, 1-5. 04 18, 2021 tarihinde www.insamer.com.tr: https://insamer.com/tr/rus-dunyasi-doktrini-ve-dis-politikaya-yansimalari_3186.html
- AKHUNDOVA, J. (2014). *Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi Reformları, Türkiye ve Rusya Örneği*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- AKSU, B. T. (2018). Sekizinci Yüzyıldan Günümüze Takvimlerimiz. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKLAD)*, 2(1), 382-413. <https://dergipark.org.tr/pub/turklad/issue/37638/426107>
- ARIK, U. (1995-1996). 21. Yüzyılda Uluslararası Güvenlik Sistemi ve Türkiye. *Avrasya Etüdleri*, 2(4), 2-12. [https://www.tika.gov.tr/upload/2018/Avrasya/AVRASYA%20ET%C3%9CDLER%C4%B0%208%20\(1995-1996%20%20KI%C5%9E\).pdf](https://www.tika.gov.tr/upload/2018/Avrasya/AVRASYA%20ET%C3%9CDLER%C4%B0%208%20(1995-1996%20%20KI%C5%9E).pdf)
- AYDEMİR, Ş. S. (1999). *Tek Adam, Mustafa Kemal 1922-1938* (16 b., Cilt 3). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- BULUT, R. (2014). SSCB'nin Dağılması ve Rusya Federasyonu'nda Serbest Piyasaya Geçiş. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 7-19.
- DEMİR, A. (1998). *Tarihten Günümüze Rus Yayılmacılığı ve Yeni Kurulan Cumhuriyetler*. İstanbul, Türkiye: Ötüken Neşriyat.
- D'ENCAUSSE, H. C. (2013). *İki Dünya Arasında Rusya*. (R. Uzmen, Çev.) İstanbul, Türkiye: Ötüken Neşriyat.
- DERMAN, G. S. (2016). II. Dünya Savaşı'nda Kırım Türklerinin Siyasi Faaliyetleri. N. Sarıahmetoğlu, & İ. Kemaloğlu içinde, *İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası* (s. 27-59). İstanbul, Türkiye: Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Yayınları.
- DJALİLİ, M. R., & KELLNER, T. (2009). *Yeni Orta Asya Jeopolitiği, SSCB'nin Bitiminden 11 Eylül Sonrasına*. (R. Uzmen, Çev.) İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- GÜLER, M. Ç. (2020). Putin Doktrini: Büyük Güç Statüsünün Muhafazası. *Kriter Dergi*, 4(44), 03 13, 2021 tarihinde <https://kriterdergi.com/dosya-idlib-catismasi/putin-doktrini-buyuk-guc-statusunun-muhafazasi>
- GÜNGÖR, C. (2010). *Rusya ve İsyanları* (1 b.). Ankara: Barış Kitap.
- HERMANN, Charles F. (1990). Changing Course: When Governments Choose to Redirect Foreign Policy, *International Studies Quarterly*, Volume 34, Issue 1, March 1990, Pages 3–21, <https://doi.org/10.2307/2600403>
- KALELİ, S., & DENKEL, Ç. (2019). Yeltsin Sonrası Dönem Putin'in Siyasal Pazarlama Çalışmaları (2000-2008 Dönemi). *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(1), 289-308. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1123731>
- KIRIMER, C. S. (1997). *Rus Yayılmacılığının Kökenleri* (1 b.). Ankara, Türkiye: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KİSSİNGER, H. (2006). *Diplomasi* (14 b.). (İ. H. Kurt, Çev.) İstanbul, Türkiye: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- KOÇ, T. T. (2019). Atlantikçiler ile Avrasyacıların Diaspora Ruslarına Bakış Açıkları: Yerelin Küreseli Etkileyişi. H. Acar içinde, *Kamu Güvenliği Politikaları, Yerelden Küresele* (s. 501-529). Ankara: Nabel Yayınevi.
- KURAT, A. N. (1987). *Rusya Tarihi, Başlangıçtan 1917'ye Kadar* (2 b.). Ankara, Türkiye: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarihi Kurumu Yayınları.
- MAMMADOV, H. (2014). *Rus Dış Politikasında Stratejik - Zihinsel Süreklilik ve Putin'in Dış Politika Doktrini*. Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk - Kazak Üniversitesi. https://www.ayu.edu.tr/yayinlar/rus_dis_politika_rapor.pdf
- MEMMEDLİ, M. (2017). Kendi Kayıtları Işığında Rusya İmparatorluğu'nun Kafkasya'da İskân Politikası. M. Okur, B. Güneş, & Ü. Köksal içinde, *I. Dünya Savaşı'nda Karadeniz ve Kafkasya, Askerî, Siyasî ve Sosyal Gelişmeler* (s. 441-450). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- ONAY, Y. (2018). *Vladimir Putin "Baştan Sona Bir Hayat"* (1 b.). İstanbul, Türkiye: İlgî Kültür Sanat.
- ÖZCAN, M. S. (2019). 2000 Yılı Sonrası Rusya Federasyonu'nda Büyük Güç Statüsünün Sorgulanması. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 21(2), 177-196. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gcd/issue/53137/704464>
- ÖZDAL, H. (2021). Putin Döneminde Rusya'nın Güvenlik Doktrinleri. (F. Hisarlıoğlu, Dü.) *Güvenlik Yazıları Serisi*, 1-11. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2021/02/PutinRusyasiGuvencilikDoktrinleri_HabibeOzdal_v.1.pdf
- ÖZSOY, İ. (2006). Sovyet Sisteminin Çöküşünden Tarihi ve Evrensel Dersler. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Bilig (39), 163-194. <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873311.pdf>
- ÖZTÜRK, S. (2019). Çarlıkta Ruslaştırma Siyaseti ve Sovyet Sonrası Dönemde Ruslaştırmadan Geriye Dönüş Politikaları. *Avrasya Uluslararası Araştırmaları Dergisi*, 7(16), 1097-1110. https://www.researchgate.net/publication/331865191_CARLIKTA_RUSLASTIRMA_SIYASETI_VE_SOVYET_SONRASI_DONEMDE_RUSLASTIRMADAN_GERIYE_DONUS_POLITIKALARI
- PENAH, N., & SHAKİROV, E. (2020). I. Petro'dan SSCB'ye Rusya'da Fikri-Siyasi Hareketler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(72), 285-293. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/intellectual-and-political-movements-from-peter-to-the-ussr-in-russia.pdf>
- PURTAŞ, F. (2005). *Rusya Federasyonu Ekseninde Bağımsız Devletler Topluluğu*. Ankara, Türkiye: Barış Kitap.
- RAKHMANOVA, T. (2016). *Rus İktidarının Kalbinde, Putin İmparatorluğunu Sorgulama* (1 b.). (M. R. Uzmen, Çev.) İstanbul, Türkiye: Bilge Kültür Sanat.
- ROSKİN, M. G., & Berry, N. O. (2015). *Uluslararası İlişkiler, UI'nin Yeni Dünyası* (2 b.). (Ö. Şimşek, Çev.) Ankara, Türkiye: Adres Yayınları.
- SANDER, O. (2019). *Siyasi Tarih 1918-1994* (29 b.). Ankara, Türkiye: İmge Kitabevi.
- SAPMAZ, A. (2018). *Rusya Federasyonu'nun Askeri Güvenlik Refleksindeki Dönüşüm - Askeri Doktrinler, Askeri Müdahaleler, Nedenler* (1 b.). Türkiye: Nobel Yayıncılık.

- ŞADİHANOV, E. (2006). Sovyetler Birliği'nin Dağılma Sürecinde Etkili Olan Bölge Sorunları ve Milliyetçilik Hareketleri. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, (33), 1-22. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9519/118920>
- ŞAHİN, L. (2016). Rusya Federasyonu'nun Etnik ve Dinsel Yapısı. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 15-32. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/312080>
- VERNADSKY, G. (2019). *Rusya Tarihi*. (D. Mızrak, & E. Ç. Mızrak, Çev.) İstanbul, Türkiye: Selenge Yayınları.
- YAPICI, U. (2011). *Sovyet Sonrası Coğrafyada Devlet ve Milliyetçilik: Estonya, Ukrayna ve Kazakistan Örnekleri* (1 b.). Ankara: Tan Kitabevi.
- YAPICI, U. (2018). Gorbaçov, Yeltsin ve Putin/Medvedev Yönetimlenin Bir Dış Politika Aracı Olarak Katın Katliamı Söylemi. *Karadeniz Araştırmaları Merkezi (KARAM)*, XV(59), 1-33.
- YILMAZ, S. (2015). Yeni Avrasyacılık ve Rusya. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*(34), 111-120. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobbiad/issue/36373/412326>
- YILMAZ, S. (2016). *Rusya Neden Suriye'de?* (1 b.). Ankara: Yazar Yayınları.
- YILMAZ, S. (2019). *Putin Dönemi Rusya Dış Politikası ve Güvenlik Doktrinleri* (1 b.). Ankara, Çankaya, Türkiye: Nobel Yayıncılık.
- YİĞİT, S., & GÜLBİTEN, G. (2017). Rusya'nın Yakın Çevre Dış Politikası ve Azerbaycan. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 5(1), 54-70. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalovabaccd/issue/30507/329892>